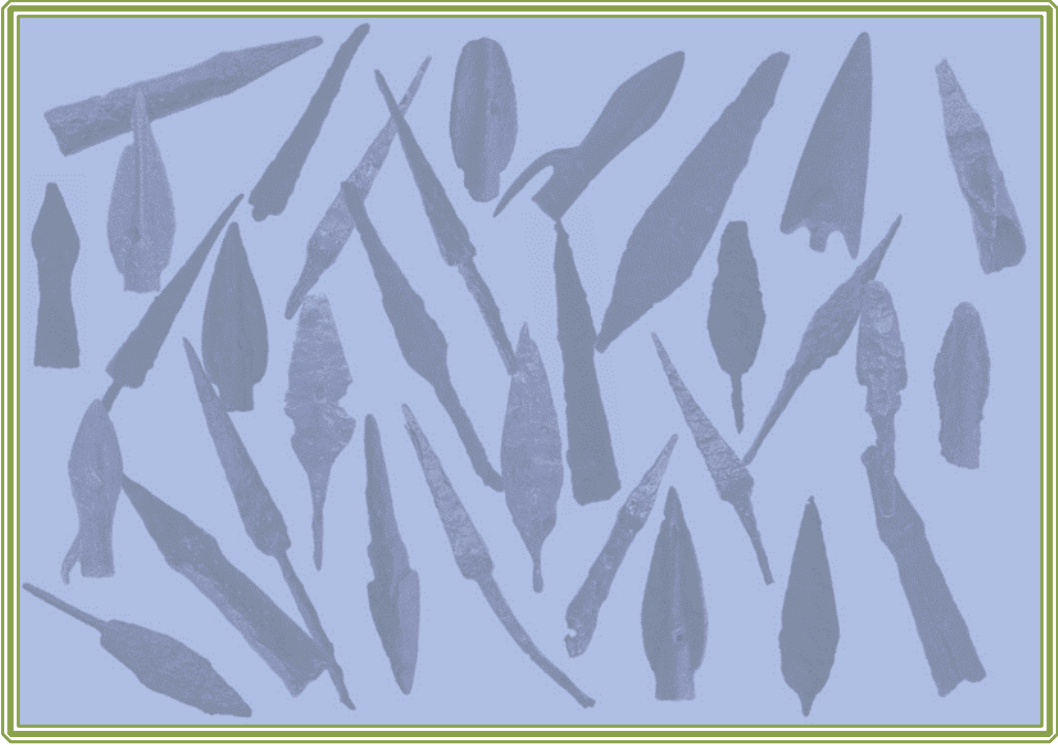

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu

-

Common Platform of Architects, Archaeologists, Art Historians, Conservator-Restorer

MASROP E-Dergi

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi (MASROP E-Dergi)

-

Common Platform of Architects, Archaeologists, Art Historians, Conservator-Restorer E-Journal (MASROP E-Dergi)

***Cilt 8 Sayı 10-11, (2014)
2017***

MASROP E-Dergi

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi
(MASROP E-Dergi)

Common Platform of Architects, Archaeologists, Art Historians, Conservator-Restorer E-Journal
(MASROP E-Dergi)

ISSN: 1307-4008

Bu dergi yılda 2 sayı (Nisan / Kasım) ve Türkçe olarak yayınlanır.

Cilt 8 Sayı 10-11, (2014)
2017

Oktay Ekinci anısına...

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi
MASROP E-Dergi
Ulusal Hakemli bir E-Dergidir.
Common Platform of Architects, Archaeologists, Art Historians, Conservator-Restorer E-Journal
MASROP E-Dergi is a National Referenced Journal

Yayın Sahibi / Publication Owner
Uğur Alanyurt

Yayın Kurulu Başkanı / Editor
Doç. Dr. Daniş Baykan

Elektronik Sayfa ve Grafik Tasarım / Web and Graphic Design
Selda Öztürk; Selçuk Öztürk

Dergi Tasarım / Journal Design
Öğr. Gör. (M. A.) Ceren Baykan; Doç. Dr. Daniş Baykan

Adres / Address
Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, I.
Bina, Kat 1, oda nu.: 106, Klasik Arkeoloji Laboratuvarı, Güllapoğlu Yerleşkesi,
22030, Merkez / Edirne

Telefon
0-284-235 95 27 Dâhili: 1202

Faks
0-284-235 95 22 (Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

E-posta / E-mail
masrop@masrop.org / masrop.e.dergi@gmail.com

İnternet Adresi / Web Address
<http://www.masrop.org>

ISSN: 1307-4008

Ön Kapak:
Kazı Buluntusu Ok Uçları Çalıştayı kapak görseli: Nif Dağı Kazı Arşivinden düzenlenmiştir
(Tasarım: Ceren Baykan © 2017)

Arka Kapak:
MASROP E-Dergi'nin 2017 Ciltlerindeki Ok Ucu Çalıştayı Makaleleri Hakemleri

Cilt 8 Sayı 10-11, (2014)
2017

Bu e-dergide yayınlanan makalelerin yayın hakkı saklıdır. MASROP E-Dergi'de yer alan makaleler tekil ve toplu şekilde dijital veya matbu olarak çoğaltılamaz. Yazılar ve görseller hiçbir şekilde ticari olarak kullanılamaz. Bilimsel yayınlarda kaynak gösterilerek alıntı halinde kısmi kullanımı mümkündür. Makalelerin görsellerinin bilimsel amaçlı kullanımı yazarının iznine bağlıdır. Makale görselleri kaynak gösterilmediği sürece yazarına aittir. Makalelerdeki yazın ve görsel içeriğin yasal sorumlusu yazarıdır.

© MASROP E-Dergi, 2017

MASROP E-Dergi Yayın Kurulu
Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi

Yayın Kurulu Başkanı / Editor

Doç. Dr. Daniş BAYKAN

Yayın Kurulu / Editorial Board

- Prof. Dr. Demet Binan (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.)
Prof. Dr. Belkıs Dinçol (İstanbul Ü. *emekli*)
Prof. Dr. Turan Efe (Bilecik Şeyh Edebali Ü. *emekli*)
Prof. Dr. Bekir Eskici (Gazi Ü.)
Prof. Dr. Zeynep Koçel Erdem (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.)
Prof. Dr. Sevgi Lökçe (Atılım Ü.)
Prof. Dr. Mehmet Özdoğan (İstanbul Ü. *emekli*)
Prof. Dr. Mustafa Özer (Medeniyet Ü.)
Prof. Dr. M. Sacit Pekak (Hacettepe Ü.)
Prof. Dr. Ayla Sevim Erol (Ankara Ü.)
Prof. Dr. Nuran Şahin (Ege Ü. *emekli*)
Prof. Dr. Elif Tül Tulunay (İstanbul Ü. *emekli*)
Prof. Dr. Gülsün Umurtak (İstanbul Ü.)
Prof. Dr. Asnu Bilban Yalçın (İstanbul Ü.)
Doç. Dr. Sennur Akansel (Trakya Ü.)
Doç. Dr. Serdar Aybek (Celal Bayar Ü.)
Doç. Dr. Adnan Baysal (Trakya Ü.)
Doç. Dr. Sedef Çokay Kepçe (İstanbul Ü.)
Doç. Dr. Özgü Çömezoğlu Uzbek (İstanbul Ü.)
Doç. Dr. Lale Doğer (Ege Ü.)
Doç. Dr. Dinçer Savaş Lenger (Akdeniz Ü.)
Doç. Dr. Hamdi Şahin (İstanbul Ü.)
Doç. Dr. Ahmet Yaraş (Trakya Ü.)
Doç. Dr. Gülgün Yılmaz (Trakya Ü.)
Dr. Çiler Altınbilek Algül (İstanbul Ü.)
Dr. Emma Louise Baysal (Trakya Ü.)
Dr. Fatma Banu Çakan (İstanbul Ü.)
Dr. Baki Demirtaş (Trakya Ü.)
Dr. Kenan Eren (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.)
Dr. Melda Ermiş (İstanbul Ü.)
Dr. Aliye Erol Özdzibay (İstanbul Ü.)
Dr. İlkan Hasdağlı (Trakya Ü.)
Dr. Ergün Karaca (Trakya Ü.)
Dr. Burcu Kırmızı (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.)
Dr. Murat Özgen (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.)
Dr. Aşkım Özdzibay (İstanbul Ü.)
Dr. Hüseyin Sami Öztürk (Marmara Ü.)
Dr. Müjde Peker (İstanbul Ü.)
Dr. Hasan Peker (İstanbul Ü.)
Dr. Deniz Sarı (Bilecik Şeyh Edebali Ü.)
Dr. Işık Şahin (Trakya Ü.)
Dr. Aksel Tibet (İFEA İstanbul)
Dr. Ayça Tiryaki (İstanbul Ü.)
Dr. Murat Türkteki (Bilecik Şeyh Edebali Ü.)
Dr. Fuat Yılmaz (Trakya Ü.)
Dr. Davut Yiğitpaşa (Ondokuz Mayıs Ü.)
Dr. Aslıhan Yurtsever Beyazıt (İstanbul Ü.)
Dr. Melike Zeren Hasdağlı (Uşak Ü.)

MASROP E-Dergi Kapsam ve İlkeler

Dergi konu olarak, antropoloji, arkeoloji, arkeometri, epigrafi, filoloji, sanat tarihi, koruma / onarım, mimarlık tarihi, müzecilik gibi sosyal bilimler alanlarındaki ana konular ile bunlarla ilgili, ilişkili veya yardımcı konular hakkında yorum, yaklaşım ve kuramları kapsar. Dönem sınırlaması olmaksızın öncelikli olarak Anadolu coğrafyası kapsamındaki ve Anadolu ile ilişkili olduğu sürece coğrafi bir alan sınırlaması olmaksızın bahsedilen konulardaki yazılar dergi kapsamındadır. MASROP E-Dergi, kapsamına uygun olarak bilimsel yenilik getiren, özgün araştırma ve yorum makalelerini ve kitap eleştirilerini içeren bir dergidir. Kazı ve yüzey araştırmaları, restorasyon raporları, müze faaliyet listeleri, envanter çalışmaları gibi olağan yıllık raporlar ve taşınır / taşınmaz envanteri gibi dökümler de dahil yeni yorum ve açılım getirmeyen, yalnızca malzeme tanıtımı içeren, ön rapor niteliğindeki yazılar dergi kapsamında değildir. Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu MASROP E-Dergi, yılda iki sayı olarak sanal ortamda yayınlanan ulusal hakemli bir e-dergidir. Derginin yayın içerik, kapsam ve düzeni ile ilgili kararlar yayın kurulu üyelerinden gelen teklifler doğrultusunda yayın kurulu başkanı tarafından alınır.

**Paleoantropoloji, Fizikiantropoloji, Prehistorya, Protohistorya, Önasya Arkeolojisi, Klasik Arkeoloji, Eskiçağ Tarihi, Hititoloji, Sümeroloji, Latin Dili ve Edebiyatı, Yunan Dili ve Edebiyatı, Arkeometalürji, Arkeozooloji, Arkeobotanik, Bizans Sanatı, Osmanlı Sanatı, Nüvizmatik... gibi*

MASROP E-Dergi Hakem Değerlendirme Sistemi ve Süreci

Gönderilen yazılar mümkün olduğunca alanına ve dalına uygun hakem(ler) tarafından değerlendirilir ve hakem formu düzenlenir. Yazının özelliğine göre en az iki hakem görüşü istenir; iki raporda karşıt görüşlerin olması durumunda digger bir hakem görüşüne de başvurulabilir. Hakemler yazılar için “olduğu gibi basılabilir”, “belirtilen değişiklikler sonrası basılabilir” ve “basılamaz” şeklindeki tercihlerden birini kullanır. Hakem görüşleri doğrultusunda yayın kurulu tarafından basılabilir kararı verilen yazılar, yazı düzeni, yazım kuralları, kaynakça, görsel malzeme ile yazının ilişkilendirilmesi gibi konular da dâhil olmak üzere gözden geçirilip, yazardan talep edilebilecek değişiklik, düzeltme ve ilaveler yazara bildirilerek yeterli süre tanınır.

Makale Gönderi: Yayınlanması istenen yazılar için teslim edilmesi gerekenler:

1- Sadece metinden oluşan Word dosya 2-Görselleri de içeren yazar dizgi tercihini gösteren, görsel altlarında isimleri ve alındıkları yerler yazan dizili Word kopya 3- Çözünürlüğü en az 300 pixel/inch olan JPEG veya TIF formatında metin kullanım sırasına uygun olarak numaralandırılmış görseller 4-Kaynakça ve varsa Kısaltmalar, Elektronik Kaynakça 5-Görsellerin numaralarını, isimlerini ve alıntı yerlerini gösteren liste 6-Elektronik sayfamızda bulunan makale gönderim dilekçesi. Belirtilenler eksiksiz şekilde yazar isteğine bağlı olarak istenirse aşağıdaki adrese, yazar tarafından imzalı birer çıktıları ve dijital CD/DVD kaydı şeklinde veya aşağıdaki e-postaya aynı içerikle yazar e-postasından ulaştırılabilir.

Adres: MASROP E-Dergi, Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, I. Bina, Kat 1, Oda Nu.: 106, Klasik Arkeoloji Laboratuvarı, Güllapoğlu Yerleşkesi, 22030, Merkez / Edirne

E-Posta: masrop@masrop.org / masrop.e.dergi@gmail.com

Telif: Yayınlanan makalelerin yayın hakkı MASROP E-Dergi'ye aittir. Ticari olmayan ve ücretsiz erişime açık e-dergimizde yayınlanan makalelerin yazarlarından, kişisel akademik sayfalarında (örnek: academia.edu, researchgate.net, üniversite kişisel sayfa vs.) yayımlandığı tarihten itibaren derginin sitesindeki kişisel makalenin uzantısıyla paylaşılması beklenmektedir. Dergi erişimi, alan değişikliği gibi teknik bir problem yaşanmadığı sürece paylaşımların dergi üzerinden yapılması en doğrusudur. Fakat derginin uzantıları ulaşılmaz duruma gelirse dergi Yayın Kurulu'nu haberdar ederek pdf dosyayı yayın tarihinden 12 ay sonra paylaşılabilir.

MASROP E-Dergi Makale Yazım Kuralları (Instructions for Authors)

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu MASROP E-Dergi, yılda iki sayı olarak sanal ortamda yayınlanan ulusal hakemli bir e-dergidir. Derginin yayın içerik, kapsam ve düzeni ile ilgili kararlar yayın kurulu üyelerinden gelen teklifler doğrultusunda yayın kurulu başkanı tarafından alınır. Yazarlar ulusal ve uluslararası geçerlilikteki genel etik kurallara ve yazı ve görsellerde araştırma ve yayın etiğine uyumalıdır.

Dil ve Düzen: Makalelerin dergimizde yayımlanabilmesi için daha önce başka bir yerde yayımlanmamış veya yayımlanmak üzere kabul edilmemiş olması gerekir. Yazarlar dergiye gönderdikleri makalenin özgün olduğunu, başka bir dilde dahi olsa makalenin daha önce yayımlanmadığını ya da yayımlanmak üzere bir başka dergiye gönderilmemiş olduğunu taahhüt etmiş olurlar. Bilimsel bir toplantıda sunulmuş ve yayımlanmamış bildiriler, bu durum belirtilmek şartı ile dergimizde yayımlanmak üzere kabul edilebilir. Yayınlanmak üzere verilen makale eğer yazarın bir tezinden (lisans, yüksek lisans veya doktora) üretilmişse bunun başlığa veya ilk paragraf cümlelerinden birine konulacak dipnot ile açıklanması gerekmektedir. Yazı içeriklerinin ve görsellerin bilimsel / etik sorumluluğu yazara aittir. Bunun yanı sıra yazılar *Turnitin* ve benzeri programlarda da taranarak control edilecektir. Dergiye yazı gönderen bir yazar makalelerin yayınlanmama hakkının editör, hakem ve bilim kurulu üyelerinde saklı olduğunu ve onlardan gelecek değişiklik, düzeltme ve ilaveleri yapmayı taahhüt etmiş sayılır. Yayın dili Türkçedir. Ancak Türkçe geniş özet sunulması halinde yabancı dilde makaleler de yayınlanabilir. Her araştırma makale için verilmesi gerekli İngilizce ve Türkçe özetler 150 kelime ile sınırlandırılmalı, makale başlığı ve beş anahtar kelime (Türkçe ve İngilizce olarak) ile verilmelidir. Türkçe ve İngilizce özet ve anahtar kelimeler sadece araştırma makaleleri için geçerli olup kitap tanıtımlarını kapsamamaktadır. Dergimizin basılı ortamla yayınlanmaması ve sadece dijital olması nedeniyle bir sayfa sınırlaması olmayıp makul ölçülerde olduğu sürece ve görseller 20 adedi aşmadığı sürece makaleler değerlendirilebilmektedir. Makale başlığının alt satırında yazar adı yanına “*” konularak dipnotta, unvan, çalıştığı kurum, kurum ve e-posta adresi belirtilmelidir. Yazı karakteri, Times New Roman olmalı ve tek satır aralığı kullanılmalıdır. Başlık 14 punto/koyu (bold), ara başlıklar 12 punto/koyu (bold), ana metin 12 punto, dipnotlar 10 punto olmalıdır. Başlık kelimelerinin sadece ilk harfleri büyük olmalıdır. Metinde alt çizgi kullanılmamalıdır. Kullanılan terimlerde Türkçe veya Türkçeleştirilmiş olması tercih edilmelidir (örnek: seramik / keramik yerine pişmiş toprak kap). Metin içinde geçen yabancı sözcük ve terimler, örneğin ‘*in situ*’ italik olarak yazılmalıdır. Dönemsel adlar (Antik Çağ, Eskiçağ, Roma İmparatorluk Dönemi, Tunç Çağı, Selçuklu Dönemi, Geç Antik Çağ); bölge adları (örnek: Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Orta Asya); yer, coğrafya ve kurum adları (örnek: Asya, Karadeniz Bölgesi, Atatürk Bulvarı, Meriç Nehri, Trakya Üniversitesi); üslup adları (örnek: Gotik mimarlık, Dor düzeni) ilk harfleri büyük yazılmalıdır.

Görseller: Görsellerin (fotoğraf, çizim, çizelge vs.) alt yazıları ve varsa alıntı yerleri ayrıca bir sayfada liste halinde belirtilmelidir. Görseller yazarın tercihinin göre yazı içerisinde ya da yazının ardından levha halinde olabilir, ancak yazar tarafından seçilen görsel dizgisi makale içinde tutarlılık göstermelidir. Görsellerin yazarın tercihinin görülmesi açısından metin içerisinde dizili olarak ve görselsiz sade metin ile birlikte başka bir program belgesine (Microsoft Word vb.) gömülü olmaksızın çözünürlüğü en az 300 pixel/inch olan JPEG veya TIF formatında olmalıdır. Görsel olarak kullanılan harita, plan, fotoğraf ve çizimlerin sınıflandırma ayrımı gözetmeksizin hepsinin “**resim**” olarak belirtilmesi gereklidir. Yazı genelinde birden çok tablo kullanımı söz konusuysa bu durumda tablolar ayrıca numaralandırılabilir.

Kısaltmalar: Metin içerisinde kullanılan atıf kısaltmaları, ulusal (TDK) ve uluslararası standartlar (cm, m, mm, g gibi) haricinde; özellikle kişiden kişiye değişen Numara, yüzyıl, bakınız gibi kelimelerin açık kullanılması karışıklıkları önleyecektir. Metin içinde Milattan Önce, Milattan Sonra gibi çok alışlagelmiş kısaltmalar dışında (örnek: İsa’dan/Milattan Önce için M.Ö.; İsa’dan/Milattan Sonra için M.S.) kısaltma kullanılmadan açık yazılmalıdır. Metinde sık geçen (on kez ve üzerinde) adlandırmalar, ilkinde açık yazılıp yanında kısaltması parantez

içinde belirtildikten sonra metnin devamında kısaltma olarak kullanılmaya devam edilebilir; örneğin Türk Dil Kurumu (TDK). Dönem adlandırmalarının da kısaltılmaması uygundur.

Atıflar, Kaynaklar ve Kaynakça:MASROP E-Dergi sanal ortamda yayınlandığından bibliyografik referanslar metin içerisinde APA sisteminde olmalıdır (Yazar Soyadı Tarih: sayfa/levha) (Özdoğan 2015: 473, resim 7).

Buna karşın metin akışının bozulacağı durumlarda (örneğin çok sayıda yayına gönderme yapılacağı zaman veya kaynakların tartışılması ve yorumlanması gibi durumlarda) ve ek bilgi veya tanım aktarımlarında dipnot sistemi kullanılmalıdır. Çift soyadına sahip yazarların kendi kullandığı sırayla her ikisinde aralarında hiçbir işaretleme olmadan kullanılmalıdır.

-Yazar, Editör veya çeviren sayısı iki ise soyadlar arasında boşluk verilmeden kısa çizgi (-) kullanılır. Atıflar için: (Yaraş-Baykan 2005: 51-62)

Yaraş-Baykan 2005: Yaraş, A. - Baykan, D., “2003 Yılı Allianoi Kazısı”, 26. Kazı Sonuçları Toplantısı II, Ankara, 2005, 51-62.

-Yazar, Editör veya çeviren sayısı ikiden çok ise ilk soyadı sonrasında (ve diğerleri kısaltması) “vd.” gelir. (ilk yazar ile vd. arasına “,” veya “-“ konmaz): Atıflar için: (Yaraş vd. 2008: 71-84)

Yaraş vd. 2008: Yaraş, A., Baykan, D., Karaca, E., “2006 Allianoi Kazısı”, 29. Kazı Sonuçları Toplantısı II, Ankara, 2008, 71-84.

Kaynakça Antik Kaynaklar, Modern Kaynaklar, Elektronik Kaynaklar olarak ayrı ayrı sınıflandırılmalıdır.

ANTİK KAYNAKLAR: Antik kaynak kısaltmaları için “Der Kleine Pauly, Lexikon der Antike 1, Deutscher Taschenbuch, Münih, 1979, XXI-XXVI” listesi, kabul edilen uluslararası standarttır.

Araştırma metninde kısaltmalar kullanılmalı (Strab.VII.48) ve açık halleri kaynakçada verilmelidir.

Strab. Strabon, Geographiká

Geographika Anadolu Kitap XII-XIII-XIV Kitaplar Antik Anadolu Coğrafyası, Çev. A. Pekman, İstanbul, 1987.

Geographika (The Geography of Strabon), Çev. H. L. Jones, Londra, 1957.

MODERN KAYNAKLAR yazar soyadına göre alfabetik ve başlarında parantez içinde atıfta kullanılan kısaltmalardan sonra açık şekilde verilir. Aynı yazarın birden fazla eseri kaynak olarak kullanılmışsa basım tarihine göre eskiden yeniye doğru dizilmelidir. Aynı yazarın aynı yıldan birden çok yayını varsa basım yılı yanına “a,b,c” harf ilaveleriyle ayrıt edilmesi sağlanır:

Fazlıoğlu 2009a: 463-477 ve Fazlıoğlu 2009b: 325-340

Fazlıoğlu 2009a: Fazlıoğlu, İ., “Damlıboğaz Finds: Inland Carian Archaic Pottery and Related Regions”, *Die Karer und die Anderen*, Ed. F. Rumscheid, Bonn, 2009, 463-477.

Fazlıoğlu 2009b: Fazlıoğlu, İ., “Erken Çocuklukta Müze ve Eğitim”, *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitim*, Ed. Y. Fazlıoğlu, İstanbul, 2009, 325-340.

Monografi Kitap: Yazar Soyadı, Yazar Adı, *Kitap Adı*, (varsa ait olduğu seri), Basım Yeri, Tarihi.

Baykan 2012: Baykan, D., *Allianoi Tıp Aletleri / Surgical Instruments From Allianoi*, Studia ad Orientem Antiquum (SOA) 2, İstanbul, 2012.

Kitapta Bölüm: (kongre, bildiri, sempozyum ve çalıştay kitapları dahil)

Yazar Soyadı, Yazar Adı, *Kitap Adı*, Editör, Basım Yeri, Tarihi, sayfalar.

Fazlıoğlu 2009a: Fazlıoğlu, İ., “Damlıboğaz Finds: Inland Carian Archaic Pottery and Related Regions”, *Die Karer und die Anderen*, Ed. F. Rumscheid, Bonn, 2009, 463-477.

Sürelî Yayınlar: Sürelî yayınların adlarının kısaltılmadan yazılması tercih edilir. Mutlaka kısaltma kullanılmak isteniyorsa aşağıdaki uzantıdan ulaşılabilecek Alman Arkeoloji listesine uyulması beklenir.

https://www.dainst.org/documents/10180/70593/02_Abbreviations+for+Journals_quer.pdf/a82958d5-e5e9-4696-8e1b-c53b5954f52a

Yazar Soyadı, Yazar Adı, “Makale Adı”, *Sürekli Yayın Adı Sayısı*, Tarihi, Sayfa/Levha.

Tulunay 1998: Tulunay, Elif Tül, “Pelops statt Apollon? Ein neuer Deutungsvorschlag für die mittlere Figur im Westgiebel des Zeustempels in Olympia”, *Istanbul Mitteilungen* 48, 1998, 453-460.

Armağan Kitabı: Yazar Soyadı, Yazar Adı, “Makale Adı”, *Armağan Kitabı Adı*, Editörü, Basım Yeri, Tarihi, Sayfa/Levha.

Özdoğan 2015: Özdoğan, Mehmet, “Höyük - Höyükleşme ve Höyükleri Tanımak”, *Mustafa Büyükkolancı'ya Armağan*, Ed. C. Şimşek vd., İstanbul, 2015, 471-484.

Ansiklopedi Maddesi: Yazar Soyadı, Yazar Adı, “Madde adı”, *Ansiklopedi adı*, Cildi, Tarihi, Basım yeri, Basım tarihi, sayfalar.

Tulunay 1997: Tulunay, E. T., “Hermogenes”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt 2, İstanbul, 1997, 778-779.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR:

Basılısı olan veya basılıyor gibi dizgiye sahip olan E-Dergi makaleleri

Yazar Soyadı, Yazar Adı, “Makale Adı”, *E-Dergi Adı ve Sayısı*, Sayfa/Levha.

Efe 2012: Efe, T., “(Sunu/Önsöz) Küllüoba Kazıları ve Batı Anadolu Tunç Çağları Üzerine Yapılan Araştırmalar”, *MASROP E- Dergi Sayı 7*, 2012, iii-vii.

Diğer elektronik kaynak gösterimleri: Uzantıların genellikle çok uzun dizgilerden oluşması nedeniyle okuyucunun rahatlığı da düşünülerek APA sisteminde: metin içerisinde kullanım sırasına göre “(uzantı 1)”, “(uzantı 2)” şeklinde belirtilmelidir. Modern Kaynaklar’dan sonra “Elektronik Kaynaklar” başlığı altında öncelikle Basılısı olan veya basılıyor gibi dizgiye sahip olan E-Dergi makaleleri alfabetik olarak verildikten sonra uzantılar da metin içi sıra numarasıyla ard arda dizilmelidir.

Uzantı 1: <https://en.wikipedia.org/wiki/Allianoi>

MASROP E-Dergi

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi

Cilt 8 (2014) 2017 Hakemleri

Prof. Dr. Nuran Şahin (*Ege Ü. emekli*)

Prof. Dr. Elif Tül Tulunay (*İstanbul Ü. emekli*)

Doç. Dr. Daniş Baykan (*Trakya Ü.*)

Doç. Dr. Necmi Karul (*İstanbul Ü.*)

Dr. Çiler Altınbilek Algül (*İstanbul Ü.*)

Dr. Fatma Banu Çakan (*İstanbul Ü.*)

Dr. Müjde Peker (*İstanbul Ü.*)

Dr. Hasan Peker (*İstanbul Ü.*)

Dr. Aslıhan Yurtsever Beyazıt (*İstanbul Ü.*)

Öğr. Gör. Ceren Baykan (*Trakya Ü.*)

İçindekiler

MASROP E-Dergi Yayın Kurulu	v
MASROP E-Dergi Kapsam ve İlkele ile Hakem Değerlendirme Sistemi ve Süreci	vi
MASROP E-Dergi Makale Yazım Kuralları	vii
MASROP E-Dergi'nin Bu Sayısının Hakemleri	x
İçindekiler	xi
Editörden	1
2007-2012 Arasında Yayınlanmış MASROP E-Dergi Makaleleri	3
Ok Uçları Çalıştayı Hakkında (<i>Prof. Dr. Elif Tül Tulunay</i>)	4
Kazı Buluntusu Ok Uçları Çalıştayı Sonuç Bildirgesi	5
Dardeniz, G., “M.Ö. II. ve I. Bin Ok Uçlarında Arkeometrik Bulgular”, <i>MASROP E-Dergi Cilt 8 Sayı 10</i> , (2014) 2017 <i>Archaeometric Findings at Arrowheads of the Second and First Millennium B.C.</i>	7-17
Güder, Ü., “Orta Çağ Demir Temren Örneklerinin Sertlik Değerleri ve Sertleştirme Yöntemleri”, <i>MASROP E-Dergi Cilt 8 Sayı 10</i> , (2014) 2017 <i>Hardness Values and Hardening Techniques of Medieval Arrowheads</i>	18-25
Aslaner, O. D., “Yukarı Dicle Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem Fırlatma Uçlarının Deneysel Çalışması”, <i>MASROP E-Dergi Cilt 8 Sayı 11</i> , (2014) 2017 <i>An Experimental Study on Pre-Pottery Projectile Points in Upper Tigris Basin</i>	26-45
Özdemir, M. A. - Işıklı M., “Van Ayanis Kalesinden Ele Geçen Ok Uçları Üzerine Genel Bir Değerlendirme”, <i>MASROP E-Dergi Cilt 8 Sayı 11</i> , (2014) 2017 <i>A General Evaluation On The Arrow-Heads Discovered At Ayanis Castle in Van</i>	46-62

MASROP E-Dergi'nin 2017 Ciltlerindeki Ok Ucu Çalıştayı Makaleleri

Editörden

2007 yılında başlayarak ve 2013 yılına kadar yayınlanan e-dergimiz (MASROP E-Dergi), editörümüz ve aynı zamanda Mimarlar Odası eski genel başkanı Sayın Oktay Ekinci'nin 15 Ekim 2013'te vefatıyla yayınına ara vermek zorunda kalmıştı. 2007-2013 arasında e-dergimiz ULAKBİM gibi ulusal ve EBSCO gibi uluslararası veri tabanlarında taranmaktaydı. Verilen ara nedeniyle kayıtlı olduğumuz tarama veri tabanlarına kaydımız yinelenmekte ve yenilerine başvurularımız gerçekleşmektedir. 2016 yılında yeniden hayata geçirdiğimiz e-dergimizin adresi www.masrop.org olarak güncellenmiştir. İsmi ve ISSN numarası aynıdır. Yayın Kurulu yenilenerek genişletilmiştir. Yayın Kurulu'nun mümkün olduğunca her sayıda biraz daha genişleyeceği ümidindeyiz. Dergimiz içerik olarak, Antropoloji, Arkeoloji, Arkeometri, Epigrafi, Filoloji, Sanat Tarihi, Koruma / Onarım, Mimarlık Tarihi, Müzecilik, Paleoantropoloji, Fizikiantropoloji, Prehistorya, Protohistorya, Önasya Arkeolojisi, Klasik Arkeoloji, Eskiçağ Tarihi, Hititoloji, Sümeroloji, Latin Dili ve Edebiyatı, Yunan Dili ve Edebiyatı, Arkeometalürji, Arkeozooloji, Arkeobotanik, Bizans Sanatı, Osmanlı Sanatı, Nümizmatik gibi sosyal bilimler alanlarındaki ana konular ile bunlarla ilgili, ilişkili veya yardımcı konuları ve bunlara dair yorum, yaklaşım ve kuramları kapsamaktadır. Dönem sınırlaması olmaksızın öncelikli olarak Anadolu coğrafyası kapsamındaki ve Anadolu ile ilişkili olduğu sürece coğrafi bir alan sınırlaması da olmaksızın bahsedilen konulardaki yazılar dergi kapsamındadır. MASROP E-Dergi, kapsamına uygun olarak bilimsel yenilik getiren, özgün araştırma ve yorum makaleleri ile kitap eleştirilerini içerecek bir dergidir. İlk oluşum sürecinden beri görev aldığım MASROP E-Dergi'de ilk yazılarımdan birinin yayınlanmasının 10 yıl ardından bugün editör olarak göreve devam ediyor olmaktan mutluluk duyduğumu burada belirtmek istiyorum. Derginin kuruluş aşamasında bir avuç genç akademisyen adayına destekleriyle kol kanat geren başta Prof. Dr. Elif Tül Tulunay olmak üzere tüm destekçi üyelerimize saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarken, aynı desteği gördüğümüz merhum Oktay Ekinci'nin hatırası önünde saygıyla eğiliyorum.

Oktay Ekinci, Balıkesir'de 1952'de doğmuş; Mimar Sinan Üniversitesi Yüksek Mimarlık Bölümü'nü bitirmiştir. Mimarlar Odası'nın çeşitli kademelerinde yönetici, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde öğretim görevlisi, Kars Ardahan Iğdır Siyasal Birikim Gazetesi'nde ve Cumhuriyet Gazetesi'nde köşe yazarı olarak görev almıştır. Yaşamı süresince yazmış olduğu onun üzerinde kitap ve yazılarıyla, 1995 Türkiye Gazeteciler Cemiyeti başarı ödülü; 1996 yılı Abdi İpekçi Barış ve Dostluk Ödülü; 2001 yılında ICCROM örnek yazar Onur Ödülü; 2002 Avrupa-İstanbul yayın gurubu İstanbul - Kent Ödülü ve 2002 Türk Sanat Kurumu

Sanat Onur Ödülü gibi ödülleri almıştır. Türk mimarlık tarihine adını yazdırmış, Mimarlar Odası eski genel başkanlığı ve dergimizin kuruluşundan vefat ettiği 15 Ekim 2013'e kadar editörlüğünü üstlenen Oktay Ekinci'ye hayatlarımıza bıraktığı izler nedeniyle müteşekkirimiz. Dergimizin Oktay Ekinci'nin vefatından sonra 2017'de çıkarttığımız ve geriye dönük eksik tüm sayılarımızı O'nun anısına armağan etmenin doğru olacağını düşündük.

Dergimizin geriye dönük eksikleri için 2017'de yayınlanan sayılarımıza T.C. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Klâsik Arkeoloji Ana Bilim Dalı ve Nif Dağı Araştırma ve Kazı Projesi İzmir İli Nif Dağı Kazısı Başkanlığı girişim ve ev sahipliğinde 13-14 Aralık 2016 tarihinde İstanbul'da düzenlenen *Kazı Buluntusu Ok Uçları Çalıştayı* (İlk Örneklerden Orta Çağ sonuna kadar / Malzeme, Teknik, Biçim ve Tarihlendirme) temel oluşturmuştur. Başta çalıştay fikrini ortaya atarak gerçekleşmesi için emek sarf eden Prof. Dr. Elif Tül Tulunay'a; Çalıştay Düzenleme Kurulu'na; "Kazı Buluntusu Ok Uçları Çalıştayı"na katılarak bildirimlerini sunan, yayınlanması için MASROP E-Dergi'ye gönderen ve sunulan bildirimler haricinde ok uçlarıyla ilişkili yazılarını bizimle paylaşan tüm yazarlarımıza; Dergi Yayın Kurulu'na ve bu sayının yükünü üstlenen Hakemlerimize teşekkürlerimi sunuyorum. 2017'den sonraki yayın hayatına sanal ortamda yılda iki sayı yayınlanacak ulusal hakemli MASROP E-Dergi'nin Sizlerin yayınları ve desteklerinizle aksamadan devam edeceği beklentilerim ve sağlıklı, başarılı yarınlar dilekleriyle... Saygılarımla...

MASROP E-Dergi Yayın Kurulu Adına
Doç. Dr. Daniş Baykan

**Sayın Oktay Ekinci'nin Yayın Kurulu Başkanlığında
2007-2012 Arasında Yayımlanmış MASROP E-Dergi Makaleleri**

- Alanyurt 2009: Alanyurt, Uğur, “Türkiye’de Koruma ve Onarım Üzerine Analiz”, *MASROP E-Dergi Sayı 4*, 2009, 29-55.
- Azizov 2008: Azizov, Anar, “Türk Konut Mimarisi İle Anıtsal Mimari Arasındaki Tasarım İlişkileri”, *MASROP E-Dergi Sayı 3*, 2008, 1-18.
- Baykan 2007: Baykan, Daniş, “Andron ve Symposion Olgusunun Sosyo-Kültürel Nedenleri, Sosyal Yaşama Yansımaları ve İşleyişi”, *MASROP E-Dergi Sayı 1*, 2007, 1-6.
- Efe 2012: Efe, Turan, “(Sunu/Önsöz) Küllüoba Kazıları ve Batı Anadolu Tunç Çağları Üzerine Yapılan Araştırmalar”, *MASROP E-Dergi Cilt 6 Sayı 7*, 2012, iii-vii.
- Fidan 2012: Fidan, Erkan, “Küllüoba İlk Tunç Mimarisi”, *MASROP E-Dergi Cilt 6 Sayı 7*, 2012, 1- 44.
- Genç 2010: Genç, Uğur, “Müzelerde Bütüncül Yaklaşım Denemesi: Aynı Bütünün Parçalarını Sergileyen Müzeler İçin Bir Uygulama Örneği”, *MASROP E-Dergi Sayı 5*, 2010, 1-14.
- Gündem 2012: Gündem, Can Yümni, “The Subsistence Economy in Inland Northwestern Anatolia During the Chalcolithic and Early Bronze Age”, *MASROP E-Dergi, Cilt 6 Sayı 7*, 2012, 250-300.
- Karaca 2007: Karaca, Ergün, “Aleksandreia Troas’da Opus Reticulatum Tekniği”, *MASROP E-Dergi Sayı 2*, 2007, 1-10.
- Omar 2011: Omar, Ali Taha, “The Elimination Of The Rising Damp From The Walls In Old Buildings”, *MASROP E-Dergi Sayı 6*, 2011, 1-25.
- Sarı 2012: Sarı, Deniz, “İlk Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı’nda Batı Anadolu’nun Kültürel ve Siyasi Gelişimi”, *MASROP E-Dergi Cilt 6 Sayı 7*, 2012, 112-249.
- Türkteki 2012: Türkteki, Murat, “Batı ve Orta Anadolu’da Çark Yapımı Çanak Çömleğin Ortaya Çıkışı ve Yayılımı”, *MASROP E-Dergi Cilt 6 Sayı 7*, 2012, 45-111.
- Ünan 2009: Ünan, Serdar, “Samsun-Dondortepe (Hacı İsmail) Tümülüsü”, *MASROP E-Dergi Sayı 4*, 2009, 1-28.
- Yavuz 2009: Yavuz, Alper Yener, “Zooarkeoloji ve Arkeolojik Araştırmalarda Önemi”, *MASROP E-Dergi Sayı 4*, 2009, 64-70.
- Yeşilova 2009: Yeşilova, Hande, “Alliano Antik Ilıcısı’nda Üretilen Erken Bizans Dönemi Günlük Kullanım Kapları”, *MASROP E-Dergi Sayı 4*, 2009, 56-63.

OK UÇLARI ÇALIŞTAYI

Kazı Buluntusu Ok Uçları

(İlk Örneklerden Orta Çağ sonuna kadar / Malzeme, Teknik, Biçim ve Tarihlendirme)

Bilim ve Düzenleme Kurulu:

Prof. Dr. Elif Tül Tulunay

Doç. Dr. Daniş Baykan

Yrd. Doç. Dr. Müjde Peker

Öğr. Gör. (M.A.) Ceren Baykan

“Ok Uçları Çalıştayı” düzenleme gerekliliğine, “İstanbul Üniversitesi Nif Dağı Araştırma ve Kazı Projesi” kapsamında 2006 yılından bu yana Bakanlar Kurulu Kararı’yla başkanlığında yürütülen “İzmir İli Nif Dağı Kazısı”nda ilk günden beri bulduğumuz farklı tip ve boyuttaki ok uçları başlıca etmen olmuştur. Gün ışığına çıkan, birkaçı bronz, çoğu demir malzemeden yapılmış yüzlerce örnek, buluntu kontektlerine göre belirli dönemlere tarihlendirilmektedir. Özellikle Karamattepe kazı alanımızda ele geçen ok uçlarının üretimine ilişkin veriler, bazı bilinenlere yeni bakış açıları kazandırması yanı sıra, Batı Anadolu tarihinde birçok bilinmeze de ışık tutmaktadır.

İmalatından kullanımına ve biçiminden tarihinin belirlenmesine kadar birçok soruyu ve cevabı içeren ok uçlarının, başlangıcından Orta Çağ sonuna dek geniş bir zaman yelpazesinde, arkeolojik kazılarda bulunmuş benzer ve farklı örneklerini kontektleri yönünden değerlendirerek, meslektaşlarımızla bir arada irdeleme fırsatı bulduğumuz bu Çalıştayda, terminoloji, tarihlendirme, üretim, tipoloji ve işlev sorunlarına çözüm sağlayacak ortak bir görüş için adım attığımız ve verimli sonuçlara ulaşıldığı inancıyla, tüm katılımcılara teşekkür ediyorum.

“Ok Uçları Çalıştayı”mıza destek ve emek veren İstanbul Üniversitesi ile Trakya Üniversitesi’nin değerli mensuplarına, Nif Dağı Kazısı devamlı ekip üyelerine, ilgi gösterip katılan değerli bilim insanlarına, izleyicilere, öğrencilerimize; ayrıca katkıda bulunan S.S.A Kimya ile Tywek firmalarına ve yardımlarını esirgemeyen herkese içten teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Elif Tül Tulunay

Kazı Buluntusu Ok Uçları Çalıştayı Sonuç Bildirgesi (İlk Örneklerden Orta Çağ sonuna kadar / Malzeme, Teknik, Biçim ve Tarihlendirme)

- ❖ Ok Uçları Çalıştayı'nda, programda duyurulan on yedi sözlü bildiriden on beşi ile bir ilâve tebliğ ve altı poster sunulmuş, toplam yirmi iki başlık altında irdelenen ok uçları, sonuç panelinde ortak değerlendirilmiştir.
- ❖ Bildiri başlıkları ile Çalıştay'da sunumunu yapanların listesi sırasıyla şöyledir:

Sözlü:

- “Hellen Dünyasında Ok, Yay ve Okçuluk” F. Nihal Köseoğlu;
- “Modern Okçuluk” Aysel Babagür; (*Program dışı ilâve sunum*)
- “Antik Çağ Ok Uçları ve İskelet Travmasıyla İlişkisi” Ayla Sevim Erol ve Alper Yener Yavuz;
- “Tarsus Gözlükule Ok Uçlarının Kimyasal Analizi ve Sınıflandırması” Gonca Dardeniz;
- “Orta Çağ Demir Temren Örneklerinin Sertlik Değerleri ve Sertleştirme Yöntemleri” Ümit Güder;
- “Tarih Öncesi Okçuluk: Yukarı Dicle Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem Ok Uçları Deneysel Çalışması” Okan Doğuhan Aslaner;
- “Van Ayanis Kalesinden Ele Geçen Ok Uçları Üzerine Genel Bir Değerlendirme” Mehmet Ali Özdemir;
- “Nif Dağı Kazısı Karamattepe ve Ballicaoluk'ta Bulunan Ok Uçları” Daniş Baykan;
- “Daskyleion Buluntusu Tunç Ok Uçları” Özgün Kasar;
- “Klaros'ta Bulunan Ok Uçları” Onur Zunal;
- “Heraion Teikhos'ta Bulunan Ok Uçları” Neşe Atik;
- “Metropolis'te Bulunan Ok Uçları” Burak Arslan;
- “Allianoi'da Bulunan Ok Uçları” Daniş Baykan,
- “Kütahya Müzesi Müdürlüğü Kurtarma Kazılarında Ele Geçen Ok Uçları” Alptekin Oransay;
- “Samsat Höyük Ok Uçları Konusunda İlk Tespitler” Alptekin Yavaş;
- “Konya Gevale Kalesi Kazıları Ok Uçlarının Değerlendirilmesi” Erkan Aygör.

Poster:

- “Ovaören Ok Uçları” Atalay Karatak;
- “Nif Dağı Başpınar Ok Uçları” Daniş Baykan;
- “Ok Uçlarının Koruma ve Onarımında Organik Malzeme Tespiti” Ceren Baykan;
- “Antakya Kent İçi Kurtarma Kazısında Ele Geçen Ok Uçları” Kamuran Öncü
- “Batı Anadolu'daki M.Ö. 1. bin Ok Ucu Buluntu Merkezleri” Hacı Yağuzluk;
- “Karacahisar Kalesinde Bulunan Ok Uçları Üzerine Bir Tipoloji Değerlendirmesi” Ali Gerengi.

Sunumlarda emeği geçen herkese çok teşekkür ederiz.

- ❖ Programda yer alan “Smyrna Kazılarında Ele Geçen Ok Uçları” Duygu Akar Tanrıver ile “Göktürk Devri Ok Uçları” Jale Özlem Oktay Çerezci sözlü bildirileri, konuşmacılar özel nedenlerden ötürü gelemediğinden, sunulamamıştır. Çalıştay yayınına bu bildirilerin ve doğrudan ok uçlarıyla ilişkin tamamlayıcı bazı ek çalışmaların da dâhil edilebileceğini sevinerek duyururuz.

Çalıştaya bildiriyle katılan, özellikle sonuç paneline kalarak düzenleme komitesiyle ve diğer meslektaşlarıyla fikir alışverişinde bulunan ve ortak bir terminoloji oluşumunu destekleyerek buna katkı sağlayan, Burak Arslan, Neşe Atik, Ali Gerengi, Atalay Karatak, Alptekin Oransay, Mehmet Ali Özdemir, Alptekin Yavaş ve Onur Zunal başta olmak üzere tüm katılımcılara bir kez daha teşekkür ediyoruz. Çalıştay sonuç panelinin tüm dinleyicilerine, bilhassa fikirlerini bizlerle paylaşan, Atilla Batmaz, Can Avcı, Adnan Mehel ve Ertaç Yıldırım'a da çok teşekkür ediyoruz.

Görüş, Öneri ve Varılan Ortak Sonuçlar:

- * Metal içerik analizlerinin ve arkeometrik ölçümlerin, ok uçlarında da köken belirlenmesinden yapım tekniklerinin anlaşılmasına kadar önemli sonuçlar sunacağına altı çizildi.
- * Ok uçlarının ilk bakışta savaş âleti olarak algılanmasının ötesinde, bulunduğu ortamda adak, ganimet veya taşıyabileceği sembolik anlamlar açısından da ele alınmasının gerektiği vurgulandı. Bu anlamda buluntunun yeri ve kontekstinin önemi belirginleşmektedir ve bu da çalıştayın “kazı buluntusu ok uçları”nu konu seçmesini haklı kılmaktadır.
- * Sembolik anlam dışında ok ucunun para gibi ekonomik değer olarak bir değiş tokuşta kullanılması (Trakya örneği); dövme veya döküm tekniğinde üretilen ok uçlarının sayısal farkı gibi değişik açılardan değerlendirmeler yapıldı. Ok uçları için “toplu üretim” denilebilmesi için sayıca çokluk ve iş gücü kapsamı üzerinde duruldu.
- * Ok ucu çalışmalarında atış mekanizmalarının göz önünde bulundurulması, buna bağlı olarak ok ucu boyut ve ağırlıklarının son derece önemli olduğu ve malzemenin çalışılması sırasında mutlaka kaydedilmesi gerektiği vurgulandı. Eski çalışmalarda mekanizmalar göz ardı edildiği için, genellikle “mızrak ucu” olarak isimlendirilen çoğu demir buluntunun yeniden değerlendirilmesinin kaçınılmazlığı anlaşıldı.
- * Bu çalıştayın Anadolu ok ucu tipolojisi için bir zemin oluşturması bağlamında, her kazının kendi ok ucu tipolojisini (malzeme cinsine göre ve sayısal çokluğa) düzenlemesi ve ortak bir platformda değerlendirilmesinden sonra, Anadolu ok ucu tipolojisinin ve kesin terminolojinin saptanmasının doğru olacağına karar verildi.
- * Gerek üretim teknikleri gerekse işlenmesindeki farklılıklar nedeniyle demir ve bronz / tunç ok uçlarının ayrı ayrı sınıflandırılmasının daha doğru olacağı kararlaştırıldı.
- * Geleneksel olarak “İskit Tipi” olarak adlandırılan kovanlı ve mahmuzlu iki veya üç kanatlı bronz ok uçlarının, halk, ırk, coğrafya veya etnik köken tanımlamalarında günümüz araştırmacıları tarafından kullanılmaması gerektiği önemle vurgulandı.
- * Ok ucu tiplerinin tanımlanmasında ve karşılaştırmalarında ok uçlarının ayrıntıları ve bölümlerinin adlandırılmasının önem taşımasına karşın, güncel yayınlarda bazen yabancı dilden çeviri karşılıklar, bazen Osmanlı okçuluk terminolojisi, bazen de yabancı dildeki kelime kullanıldığından; kesinleşmiş bir Türkçe ok terminolojisinin hâlen var olmadığı ve bunun sağlanmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bir dil birliğine varılması konusunda hem fikir olunmasına karşın, gerek Orta Çağ gerekse Osmanlı kaynaklarındaki bazı isimlendirmelerin dönemi için doğrudan kullanılması uygun olacağından Roma İmparatorluk Dönemi öncesi için ayrı, Roma İmparatorluk Dönemi sonrası için ayrı terminoloji oluşturulmasına karar verilmiştir. Roma İmparatorluk Dönemi öncesi için ise aşağıdaki kelimelerin kullanımının uygunluğuna çalıştay sonuç panelinde karar verilmiştir:
 - Okun kesici ve delici kısmını da içeren uç bölümünün tümüne “*ok ucu*”
 - Ok ucu, asıl kesici ve delici işlevsel ucuna “*namlu*”
 - Oka iğne gibi bir “saplama” aracılığıyla birleşiyorsa “*saplamalı*”
 - Kesici ve delici kısmın altındaki bir yuvadan oka sabitleniyorsa “*kovanlı*”
 - Ok ucu başının orta çizgisinden dışa doğru incelerek çıkıntı yapan her bir bölümü için “*kanat*”
 - Alışılmış iki kanatlı yaprak formu ok uçlarının ortasındaki kabarık hat için “*omurga*”
 - Ok namlusu ile saplama geçişinde belirgin bir genişleme olması halinde “*dayamak*”
 - Bazen kovan/saplama kısmındaki tek bazen de yaprak formlu bazı ok uçlarında her iki kanadın uçlarındaki ince çıkıntılara “*mahmuz*”
(ör.: yaprak formlu ok uçlarında her iki kanadın uçlarında ise: *kanat uçları mahmuzlu*
veya kovan/saplama kısmındaki tek mahmuzlu olan için *mahmuzlu ok ucu*)

Makale Gönderim Tarihi: 26.01.2017
Yayına Kabul Tarihi: 28.03.2017

Van Ayanis Kalesinden Ele Geçen Ok Uçları Üzerine Genel Bir Değerlendirme *A General Evaluation On The Arrow-Heads Discovered At Ayanis Castle in Van*

Mehmet Ali Özdemir*
Mehmet Işıklı**

Öz

Van, Sevan ve Urmiye gölleri arasında kalan özel bir coğrafyada üç yüz yıla yakın varlık gösteren Urartu Krallığı'ndan günümüze kalan en önemli arkeolojik izler onların inşa ettiği görkemli kalelerdir. Bu kalelerden günümüze en iyi korunarak gelmiş olanlardan biri de Urartu' nun son büyük kralı olan II. Rusa' nın inşa ettirdiği Ayanis Kalesidir. Van Gölü'nün doğu kıyısında göle hâkim kayalık doğal bir tepe üzerinde konumlanmış olan kale Van'ın 35 km kuzeyinde yer almaktadır. 1989 yılından beri kesintisiz devam eden kazı çalışmaları Urartu arkeolojisine ve kültürüne dair çok zengin bir veri grubunu sunmuştur. Bu zengin koleksiyon anıtsal mimariden organik kalıntılara değin çeşitlilik gösterir. Bu buluntu grupları arasında ok uçları önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu ok uçlarının bir bölümü kazının ilk yıllarından 1998 yılına kadar geçen dönem içerisindeki çalışmaların ve buluntuların anlatıldığı *Ayanis I* adlı kitapta ayrıntılı olarak değerlendirilmiş ve bilim dünyasına sunulmuştur. Yeni dönem kazılarıyla birlikte bu zengin ok ucu koleksiyonuna yeni örnekler eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Urartu, Ayanis Kalesi, Bronz Ok Uçları, Demir Ok uçları, Mekânsal Dağılım

Abstract

Urartian Kingdom has been existed on specific geography located among Van, Urmia and Sevan (Gökçe) lakes over the three hundered years. The magnificent castles distrubuted all around the Urartu Land are one of sharpest archaeological evidence of this kingdom. Ayanis Castle placed on eastern shore of Van lake is one of the well preserved Urartian castles. This castle was built by last known grand Urartian king, II. Rusa. The excavations has been continued at Ayanis Castle since 1989 presented very rich data group related to Urartian Culture varied from monumental architecture to botanic remains. The metal objects is a substantial subgroup of this rich data group. The arrow-heads which is subjected to this workshop have a place in this subgroup. As a result of excavations continued for almost thirty years approximate to 2000 arrow-heads have been obtained. A smal group of them has been published in Ayanis I discussed first ten years of Ayanis Excavations. The new period of Ayanis Excavations has been started in 2013 peresented new arrow-heads samples. This essay is aimed to present a general evaluation about all arrow-heads which has been discovered at Ayanis Castle since 1989.

Keywords: Urartian, Ayanis Castle, Bronze Arrows, Iron Arrows, Spatial Distribution

* Mehmet Ali Özdemir, Atatürk Üniversitesi Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, ERZURUM, arkeomali@gmail.com

**Prof. Dr. Mehmet Işıklı, Atatürk Üniversitesi Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı, ERZURUM, mehmet.isikli@gmail.com

İlk kez Assur yazılı kaynaklarından varlığını öğrendiğimiz Urartu Krallığı, MÖ 9. yüz yılın II. yarısında Van Gölü havzası merkezli kurulmuştur. Tarıma uygun geniş verimli ovaların, dağlık ve stratejik öneme sahip olan arazilerin ve de hayvancılık açısından geniş otlakların hakim olduğu alanları kendilerine yurt olarak edinmişlerdir. Urartu Devleti'nin yazıtlarını dikkate aldığımızda krallığın sınırlarının; Doğu' da İran, Batı' da Elazığ, Kuzey' de Ardahan ve Güney' de ise Irak' ın kuzeyine kadar uzandığını görmekteyiz (Köroğlu 2011: 10-11). Bu kadar zorlu ve geniş coğrafyada yaklaşık 300 yıl boyunca hem politik hem de ekonomik anlamda hüküm süren Urartu Krallığı, bölgeyi kontrol etmek ve merkezi otoriteyi güçlü kılmak amacıyla yayılım coğrafyası içerisinde birçok görkemli kale inşa etmiştir. Bu kalelerden biri de Urartu kültürüne sayısız eserler kazandıran ve Urartu' nun son yıllarını aydınlatan Urartu kralı II. Rusa' nın kurdurduğu Ayanis Kalesi' dir.

Ayanis Kalesi bugün Van İli sınırları içerisinde Van Gölü' nün doğu kıyısında göle hakim bir tepe üzerinde yer almaktadır. 1989 yılında başlanan Ayanis Kalesi'ndeki kazılar günümüze değin kesintisiz bir şekilde devam etmektedir. 1989-2012 yılları arasındaki erken dönem kazılarını Prof. Dr. Altan Çilingiroğlu yürütürken 2013 yılından beri devam etmekte olan yeni dönem kazılarını Prof. Dr. Mehmet Işıklı sürdürmektedir. Kale; anıtsal sur mimarisi, evsel mekânları, büyük depo yapıları ve Tanrı Haldi tapınağını da içerisinde barındıran payeli tapınak alanıyla Urartu kalelerinin en güzel örneklerinden birini oluşturmaktadır. Söz konusu mekânlardan elde edilen eserler bizlere Urartu Kültürüne dair zengin bir koleksiyon sunmaktadır. Bu zengin veri gurubu içerisinde metal eserler bilhassa bu çalışmaya konu olan ok uçları¹ önemli bir yer teşkil etmektedir. Yaklaşık otuz yıldır farklı çalışma alanlarında sürdürülen kazılarda çok sayıda ok ucu ele geçmiştir. Bu ok uçlarının büyük çoğunluğu erken dönem kazılarından bir kısmı da yeni dönem kazılarından elde edilmiştir. Bu makale tüm Ayanis Kalesi ok uçlarına dair genel bir değerlendirme yapma amacındadır.

Ayanis Kalesi Ok Uçları

1989-2012 yılları arasında devam eden erken dönem kazı çalışmalarına baktığımızda kalenin farklı alanlarından çok sayıda ok ucu ele geçmiş olduğunu görmekteyiz. Bu ok uçlarının büyük bir kısmı kazının ilk 10 yılına ait çalışmaların yer aldığı *Ayanis I* adlı kitapta ele alınmıştır (Çilingiroğlu-Salvini 2001). 1989-1998 yıllarının kapsayan bu çalışmada toplam 394 adet ok ucu ele alınmış, bunların 244'ü demir 150'si ise bronzdur (Derin-Muscarella 2001: 189). 1999-2012 yıllarını kapsayan dönem içerisinde ele geçmiş olan ok uçlarına dair her hangi bir çalışma olmamıştır. Söz konusu tarihler arasında devam eden kazılarda 1161 adet demir 229 adet bronz olmak üzere 1390 adet ok ucu ele geçmiştir. 2013 yılından beri devam etmekte olan yeni dönem kazılarından da 50 adet ok ucu ele geçmiştir. Özellikle tapınak alanı ve sur alanında ele geçen bu ok uçlarının 45'i demir 5' i de bronzdur. Ayanis Kalesi'nde erken ve yeni dönem kazı çalışmalarıyla birlikte toplam 1834 adet ok ucu tespit edilmiştir. Bu ok uçlarının 1450 adedi demir 384 adedi de bronzdur (Grafik 1).

Tipolojik Değerlendirme

Çalışma konumuzu oluşturan ok uçlarının yukarıda da bahsedildiği üzere büyük bir kısmı *Ayanis I* adlı kitapta ele alınmış ve ayrıntılı olarak bunların tipolojik değerlendirilmesi yapılmıştır. Derin ve Muscarella'nın yapmış olduğu tipolojik değerlendirmelerde ok uçları

¹ Bu makalenin sözlü bildirisi 13-14 Aralık 2016 tarihlerinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Klasik Arkeoloji Ana Bilim Dalı Nif Dağı Araştırma ve Kazı Projesi İzmir İli Nif Dağı Kazısı Başkanlığınca düzenlenen *Kazı Buluntusu Ok Uçları Çalıştayında (İlk Örneklerden Orta Çağ Sonuna Kadar/Malzeme, Teknik, Biçim ve Tarihlendirme)* sunulmuştur. Çalıştayın sonunda düzenlenen sonuç panelinde özellikle ok uçları üzerine terminolojik problemler tartışılmış ve ortak kararlar alınmıştır. Bu kararlar çalıştayın sonuç bildirgesinde yayınlanmıştır.

bronz ve demir olmak üzere iki ana gruba ayrılmıştır. Demir ok uçları 3 ana tipte, bronz ok uçları da 5 ana tipte değerlendirilmiştir (Derin-Muscarella 2001: 190-191). Daha sonraki kazı çalışmaları sonucunda ele geçen ok uçlarının söz konusu araştırmacıların yapmış oldukları tipolojik değerlendirmelerle uyumlu olduğu görülmüş ve ayrıca bu tiplere yenileri eklenmiştir (Resim 2-3). Bu çalışmada hem erken dönem hem yeni dönem kazı çalışmalarıyla birlikte ok uçları yeniden değerlendirilmiştir.

Ayanis Kalesi kazılarında ele geçen ok uçları demir ve bronz olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır². İlk grubu demir ok uçları oluşturmaktadır. Yapılan incelemelerde üzerlerindeki korozyondan dolayı birçok demir ok ucunun form özelliklerinin kaybolmasına rağmen bunlar 4 farklı tipe ayrılmaktadır:

İlk tipi **tek parça (masif/yekpare)** halinde olan ok uçları oluşturmaktadır (Levha 1). Uzunlukları 3 ila 3,5 cm arasında değişen bu ok uçlarının kanatları olmadığı için uzun mesafe yerine kısa mesafelerde zırhı delmek için kullanıldığı düşünülmektedir (Batmaz 2003: 169). İkinci tipte **yaprak biçimli** ok uçları yer almaktadır. Namlu bölümünün yaprak şekline benzetilmesinden dolayı bu grupta yer alan ok uçları, namlu uzunluklarının değişkenliğine göre iki farklı alt grupta değerlendirilmiştir. Yaprak formu ok uçlarının ilk alt grubunu namlu uzunlukları 4 cm, sap uzunlukları 4-7 cm olan ok uçları oluşturmaktadır (Resim 2 a-c, Levha 2). Sayıca fazla olan bu ok uçlarının bazılarında namlu ile sap kısmındaki birleşim yerlerinde dayamak bulunmamaktadır. Yaprak formu ok uçlarının ikinci alt grubu namlu uzunlukları 5-7 cm, gövde ile birlikte sap uzunlukları 8-10 cm olan örnekler oluşturmaktadır (Resim 2 e-l, Levha 3). Bu tip ok uçlarının bazılarında namlu ile sap kısmının birleşim yerlerinde dayamak yer almaktadır. Demir ok uçlarının üçüncü grubunu namlu bölümü **küçük yaprak** şeklinde olan ok uçları oluşturmaktadır (Resim 2 d, Levha 4 a-c). Yaklaşık 3 cm'lik bir namlu bölümüne sahip olan bu ok uçlarında uzun saplama yer almaktadır. Demir ok uçlarının dördüncü ve son grubu **kanat uçları mahmuzlu ve saplamalı** olan ok uçları oluşturmaktadır (Levha 4 d-f). Omurgasız namluya sahip olan bu tip ok uçlarının kanatlarının her iki yanında kısa mahmuz yer almaktadır.

Çalışma kapsamında ele alınan ok uçlarında ikinci ana tipte bronz ok uçları yer almaktadır. Söz konusu bu ok uçları değişik form tiplerine göre beş ana grupta değerlendirilmiştir. İlk grubu **çift kanatlı, mahmuzlu ve kovanlı** olan ok uçları oluşturmaktadır (Resim 3, Levha 5 a-d). En yoğun grubu oluşturan bu ok uçları omurgalı bir namluya sahip ve tek mahmuzludur. Uzunlukları 4,6 cm' den 5,2 cm ölçülerine kadar değişirken genelde çapları 0,6 - 0,7 cm'dir. İkinci grupta **çift kanatlı, mahmuzsuz ve kovanlı** ok uçları yer almaktadır (Levha 5 e-f). İlk grupta yer alan ok uçları gibi omurgalı bir namluya sahipken tek fark olarak mahmuzsuzdur. Bu ok uçlarının uzunlukları 4,2 cm'den 4,8 cm'ye kadar değişmektedir. Üçüncü grubu **üç kanatlı, mahmuzsuz ve kovanlı** ok uçları oluşturmaktadır (Levha 5 g-h). İkinci grupta yer alan ok uçları ile aynı özellikleri gösterirken tek fark, namlusunda üç kesici kenarın olmasıdır. Dördüncü grupta **kanat uçları mahmuzlu ve saplamalı** olan ok uçları yer almaktadır. Yaprak forma sahip olan bu ok uçları namlu bölümündeki açıklığın varlığına göre iki alt gruba ayrılmaktadır. İlk alt grubu **kanat uçları mahmuzlu, düz ve saplamalı** ok uçları oluşturmaktadır (Levha 6 a-d). Yaprak formu namluya sahip olan bu ok uçlarında kanat uçlarının her iki yanında iki adet mahmuz yer almaktadır. Yaklaşık 9 cm uzunluğunda ve 2 cm çap ölçülerindeki bu ok uçlarında dayamak bulunmamaktadır. İkinci alt grupta **kanat uçları mahmuzlu, pencereci ve saplamalı** ok uçları yer almaktadır (Levha 6 e-f). Bu tip ok uçlarının namlu bölümünde dikdörtgen şeklinde iki adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Yaklaşık 5 cm

² Söz konusu bu ok uçlarının bronz olanlarının analizleri yapılmıştır. Analiz sonuçları için bakınız: Faraldi-Çilingiroğlu vd. 2013: 911-921; Çilingiroğlu 2006: 238.

uzunluğunda namluya sahip olan bu ok uçlarında kanat uçlarının her iki yanında iki adet mahmuz yer alırken iki kademeli dayamağa sahiptirler. Bronz ok uçlarının beşinci ve son grubunu *tek parçadan oluşan (masif/yekpare) ve kesici kenarları* olan ok uçları yer almaktadır (Levha 6 g). Kare form profil olan bu ok uçları plaka şeklinde namluya sahiptir.

Ok Uçlarının Mekânsal Dağılımı

Bu aşamada bu ok uçlarının metalürjik veya tipolojik özelliklerinin yanı sıra mekânsal dağılımı ile ilgili ayrıntılara değinmek faydalı olacaktır. Kazının erken dönemlerinden itibaren farklı çalışma alanlardan ele geçen bu ok uçlarının mekânsal dağılımına baktığımızda ok uçlarının en yoğun ele geçtiği alan tapınak alanıdır (VI Numaralı alan). Urartu kültür tarihine önemli eserler kazandıran ve Urartu din-kült uygulamalarına yönelik yeni veriler sunan *tapınak alanı*, sitadelin en yüksek kesiminde yer almaktadır (Resim 1). 30 x 30 m ölçülerinde kerpiç duvarla çevrili alanın içerisinde Urartu panteonunun baş tanrısı olan Tanrı Haldi' ye adanmış çekirdek tapınak (*cella*) yer almaktadır. Kare planlı olan bu tapınak; içerisinde ki su mermeri platform, duvarlarında yer alan oyma tekniğinde (*intaglio*) yapılmış bezemeler ve ön cephesindeki yazıt ile Urartu tapınak mimarisinin en seçkin örnekleri arasındadır. Alanın doğu duvarına yaslanmış olan tapınağın her üç tarafı kare planlı, üç sıra andezit taş temel üzerine kerpiçten inşa edilmiş 10 adet paye ile çevrelenmiştir. Tapınak alanında bugüne kadar yapılmış olan çalışmalarda Tanrı Haldi' ye armağan edilmiş ve genellikle üzerlerinde adak yazıtının yer aldığı kalkan, sadak, miğfer ile mızrak ve ok ucu gibi çok sayıda silah ele geçmiştir (Çilingiroğlu 2005 a: 31-37). Kazıcısı Çilingiroğlu'na göre; bu silahlar tapınak duvarı ve payelerin üzerinde belli bir süre asılı durduktan sonra tapınağa ait olan depo odalarına kaldırılmış olmalıdırlar (Çilingiroğlu 2008: 189).

Silahlar içerisinde sayıca en yoğun olan grup ok uçlarıdır. Hem tapınak avlusunda hem de tapınak depo odalarında toplam 1389 adet ok ucu tespit edilmiştir. Bu ok uçlarının 1159 adeti demir 230 adeti bronzdur (Grafik 1). Söz konusu bu ok uçlarının çoğunluğu tapınak depo odalarında belli bir alana dağılmış olarak ele geçmiştir. Muhtemelen bu ok uçlarının hasır ya da çuval gibi tekstil ürünü içerisine konulmuş olduğu düşünülmektedir (Batmaz 2015: 186).

Ok uçlarının yoğun bir şekilde ele geçtiği ikinci bir alan ise kalenin etrafını çevreleyen anıtsal sur duvarlarıdır. Bilindiği gibi Ayanis Kalesi anıtsal surlarla çevrilidir. Bu surların bir kısmı I, V, XV ve XVI numaralı alanlarda devam eden kazılarla açığa çıkarılmıştır (Resim 1). Bunlardan ilki kazının ilk yıllarında açığa çıkarılan kalenin doğu tarafında yer alan *doğu surdur* (I Numaralı alan). Doğu sur düzgün olmayan kireç taşından örülmüş, üç sırası korunmuş, 2 m kalınlığında ve 1,5 m yüksekliğindedir. Sur etrafında yapılan çalışmalarda toplam 27 adet ok ucu bulunmuştur. Bu ok uçlarından 21' i demir 6'sı ise bronzdur (Grafik 1). Söz konusu bu ok uçları sur duvarı yüzeyine yakın yerde ele geçmiştir. Bunların muhtemelen kerpiç beden üzerine saplı oldukları daha sonra üst yapının çökmesi sonucu sur duvarı yüzeyine yakın yerde dağınık halde buldukları ileri sürülmüştür (Derin-Muscarella 2001: 192).

Sur duvarlarını tespit etmeye yönelik çalışmaların sürdürüldüğü ikinci alan *güney sur* (V Numaralı alan) alanıdır. Urartu askeri mimarisinin en iyi korunmuş örneklerinden biri olan güney sur; düzgün işlenmiş, ortası bombeli andezit bloklardan inşa edilmiştir. 2 m' ye ulaşan taş temele sahip olan güney surun üst yapısını 15-20 m yüksekliğindeki kerpiç bedenler oluşturmaktaydı (Baştürk 2017: Baskıda). Bu kerpiç bedenlerin sadece 5 m'lik kısmı korunarak günümüze gelmiştir. Güney sur ile doğu surun birleştiği alanda şuan itibariyle kalenin tek girişini sağlayan anıtsal kapı yer almaktadır (Resim 1). Anıtsal kapıyı da içerisine alan güney sur alanında yapılan kazı çalışmaları sonucunda çok sayıda ok ucu ele geçmiştir.

Toplam 186 adet ok ucu erken dönem kazı çalışmaları sırasında tespit edilmiştir. Bu ok uçlarından 62' si demir 124' ü de bronzdur (Grafik 1).

Sur çalışmalarının sürdürüldüğü diğer bir alan *kuzey sur* (XV Numaralı alan)alanıdır. İlk kez 2014 yılında alanda başlanan çalışmalar, yangın ve hayvan kemiklerini içeren kültür depozitlerinin varlığını ortaya çıkarmıştır (Işıklı-Özdemir 2016: 287). Bu depozitten bulla, silindir mühür, kireç taşı objelerinin yanı sıra 3 adette demir ok ucu ele geçmiştir(Grafik 1).

Diğer bir çalışma alanı kalenin batı ucunda eğimli bir yamaç üzerinde yer alan *batı sur alanı*dır(XVI Numaralı alan). 2015 yılı kazı sezonunda ilk kez çalışmaların yürütüldüğü alanda ana kayaya oyulmuş ve teraslama tekniğinde yapılmış sur kalıntısına ait izler tespit edilmiştir (Işıklı-Öztürk-Parlıtı 2017: Baskıda). Bu alandan toplam 32 adet ok ucu ele geçmiştir. Bunlardan 2' si bronz 30' u da demirdir (Grafik 1). Demir olan ok uçları bir birine kaynaşmış halde toplu bir şekilde bulunmuştur.

Çalışma kapsamında ele alınan ok uçlarının mekânsal dağılımını incelediğimizde tapınak alanı ve surlar dışında ok uçlarının yoğun olarak görüldüğü diğer bir alan ise *evsel mekânlardır* (XI Numaralı alan) (Resim 1). Tapınak alanının hemen batısında yer alan bu alanda bir biri ile bağlantılı 9 adet mekân ortaya çıkarılmıştır. Günlük ihtiyaçlara yönelik üretimin ve depolamanın yapıldığı bu mekânlardan toplam 101 adet ok ucu ele geçmiştir (Grafik 1). 89' u demir 12' si bronz olan bu ok uçları belli bir alanda bir birine kaynaşmış olarak bulunmuştur. Ele geçirilen bu ok uçlarının yakının da yer alan tekstil ürününden bunların ya bir çuvala konulduğu ya da bağlandığı anlaşılmaktadır (Karadağ-Torgan-Akyol vd. 2014: 105-108).

Ayanis' te ok uçlarının tespit edildiği diğer bir alan ise *batı depo odaları*dır (VII. Numaralı alan). Kalenin batı ucunda yer alan bu odalar arazinin eğimine bağlı olarak kuzey-güney doğrultuda teraslama şeklinde yapılmışlardır (Resim 1). Depo odalarının tamamında toplam 34 adet ok ucu ele geçmiştir (Grafik 1). Bunların 32' si demir 2' si de bronzdur. Söz konusu bu ok uçları genel olarak odaların giriş kısmında bulunmuştur. Bu konudaki yorum, bunların mal alım ve dağıtım sırasında her hangi bir tehlikeye karşı bulundurulmuş olabileceği yönündedir (Kuru 2009: 54).

Kazılar sırasında ok uçlarının tespit edildiği bir diğer alan erken dönemde kazılarının yürütüldüğü *doğu yamaçtır* (XIII Numaralı alan) (Resim 1). Bu alanda sadece anıtsal bir duvarın varlığı tespit edilmiştir. Ama bu duvarın ait olduğu yapının ne olduğu tam olarak anlaşılamamıştır. Bu alandaki kazılarda çok sayıda eser ele geçmiştir. Bu eserler içerisinde 20 adet ok ucu bizim için önemlidir (Grafik 1). Ayrıca burada ok ucunun sap kısmına takılan iki adet altın aparatın (kertik?) ele geçmiş olması dikkat çekicidir.

Otuz yıllık Ayanis Kalesi kazılarında ok uçlarının ele geçtiği diğer bir alan kalenin doğusunda yaklaşık 80 hektarlık alanı kaplayan *dış kent*dir. Dış kentte, Pınarbaşı ve Güney Tepe olmak üzere iki alanda kazılar sürdürülmüştür. Yapılan kazı çalışmalarında ok uçları yalnızca Güney Tepe' deki mekânlardan ele geçmiştir. Toplamda 29 adet olan bu ok uçlarının 24' ü demir 5' i de bronzdur (Grafik 1).

Tüm bunlar dışında Ayanis Kalesi'nin içerisinde münferit olarak bulunmuş olan bazı ok uçları söz konusudur (Resim 1). Bunlar: Kalenin en üst noktası olan III Numaralı alandan 1 demir ok ucu; Doğu depo binası olarak adlandırılan VIII numaralı alandan 6 demir, 2 bronz ok ucu; Doğu payeli salondan (IX numaralı alan) 2 demir, 1 bronz ok ucu; Tahıl ambarı olarak adlandırılan XII numaralı alandan da 1 demir ok ucu ele geçmiştir (Grafik 1).

Sonuç

Yukarıda da görüldüğü gibi yaklaşık 30 yıldır kazıların devam ettiği Ayanis Urartu Kalesi'nde ok uçlarına dair önemli bilgilere ulaşılmıştır. Buna göre Ayanis kalesinde ok uçlarının en yoğun ele geçtiği alan *tapınak alanı*dır. Bu alanda Urartu dini mimarisinin en güzel örneklerinden birini yansıtan Tanrı Haldi onuruna inşa edilmiş çekirdek tapınak yer almaktadır. Urartu panteonunun baş tanrısı olan Tanrı Haldi; yazıtlarda, kalkan ve kemer gibi metal objeler üzerindeki ikonografik betimlemelerde genellikle savaşçı kimliğiyle ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda alandan ele geçen kalkan, miğfer, sadak, mızrak ucu ve ok ucu gibi silahların adak silahı olarak kullanılmış olması kaçınılmazdır. Nitekim ok ucu dışında diğer silahlar üzerinde yer alan "*Haldi' ye, efendime, Argiştı oğlu Rusa armağan etti*" (Salvini 2001: 271-278) ifadesi de bunu desteklemektedir. Bu adak silahların, yine alandan ele geçen büyük çiviler (*siggatu*) yardımıyla ya tapınak duvarlarına ya da payelerin üzerine asıldığı düşünülmektedir.

Ele alınan ok uçları da tanrıya tek tek veya toplu olarak *armağan/adak* olarak sunulmuş olmalıdır. Kazı çalışmaları sırasında bir sadağın içerisinde 36 adet ok ucunun *in situ* olarak ele geçmesi bunların sadaklarla birlikte duvara asılmış olacağını göstermektedir (Çilingiroğlu 2006: 238). Kazıcısına göre dini merasimlerin en önemli parçaları olan bu silahlar belli bir süre tapınak alanında tutulmuş, daha sonra yeni merasimlerle sayıları arttığı için tapınak alanında ki depolara kaldırılmış olmalıdır (Çilingiroğlu 2004: 257).

Bu bağlamda ele alınması gereken diğer bir ayrıntı ise; acaba bu ok uçlarının *adak* dışında saldırı silahı olarak kullanılmış olabilirler mi? Arkeolojik izler kalenin bir saldırıya uğramış olabileceğini göstermektedir. Özellikle doğu ve güney sur duvarlarının önünde yoğun bir şekilde ok ucunun ele geçmesi bunun açık bir kanıtıdır. Ama kalenin sonunu bir saldırının mı getirdiği hala tartışmalı bir konudur. Çünkü bugüne kadar yapılmış olan araştırmalar kalenin yıkılışına ve sonuna dair net bir görüş ortaya koyamamıştır (Çilingiroğlu 2005 b: 63-66; Işıklı 2017: Baskıda).

Ok uçları ile ilgili ele alacağımız son ayrıntı etnik kimlik tartışmasıdır. Özellikle iki kanatlı mahmuzlu ve mahmuzsuz olan bronz ok uçları *İskit Tipi* olarak tanımlanarak etnik bir kimliğe bağlanmaktadır. Fakat bazı araştırmacılar bu tip ok uçlarının MÖ 7. yüzyılda Yakın Doğu'nun genelinde görüldüğünü ve göçebe halklar tarafından kullanılmış olabileceğini bunların sadece İskitlere mal edilemeyeceğini ileri sürmektedirler (Derin-Muscarella 2001: 197-203; Çilingiroğlu 2005 b: 65). Sonuç olarak; arkeolojik bir materyalin etnik bir gruba veya bir kimliğe bağlanması oldukça tartışmalı ve zor bir konudur.

Görsellerin Listesi

Resim 1: Ayanis Kalesi Kazı Çalışma Alanları

Resim 2: Yeni Dönem kazılarında Ele Geçen Demir Ok Uçları: II. Tip (I. Alt Grup)Yaprak Biçimli Demir Ok Uçları (a-c), II. Tip (II. Alt Grup)Yaprak Biçimli Demir Ok Uçları (e-l), III. Tip Küçük Yaprak Biçimli Demir Ok Ucu (d). Envanter numaraları: a: AYN.16.VI.C.35, b: AYN.15.XV.181, c: AYN.14.VI.02, d: AYN.14.VI.120, e: AYN.16.VI.A.39, f: AYN.14.XV.78, g: AYN.14.VI.96, h: AYN.15.XVI.15, ı: AYN.14.VI.05, i: AYN.16.VI.B.46, j: AYN.15.XV.180, k: AYN.15.XV.182, l: AYN.15.XV.6. (Ayanis Kalesi Kazı Arşivi)

Resim 3: Yeni Dönem kazılarında Ele Geçen Bronz Ok Uçları: I. Tip Çift Kanatlı, Mahmuzlu ve Kovanlı Bronz Ok Uçları. Envanter Numaraları: a: AYN.14.VI.11, b:

AYN.14.VI.157, c: AYN.15.XVI.3, d: AYN.15.XVI.13. (Ayanis Kalesi Kazı Arşivi)

Grafik 1: Ok Uçlarının Mekânsal Dağılımı

- Levha 1: I. Tip Tek Parça (masif/yekpare) Halinde Olan Demir Ok Uçları. Envanter Numaraları: a: AY.120.00, b: AY.37.04, c: AY.04.80, d: AY.04.94, e: AY.73.04. (Ayanis Kalesi Kazı Arşivi)
- Levha 2: II. Tip Yaprak Biçimli Demir Ok Uçları (I. Alt Grup). Envanter Numaraları: a: AY.12.99, b: AY. 69.00, c: AY.92.02, d: AY.20.04, e: AY.42.04, f: AY.75.04, g: AY.10.99, h: AY.105.04, i: AY.127.04. (Ayanis Kalesi Kazı Arşivi)
- Levha 3: II. Tip Yaprak Biçimli Demir Ok Uçları (II. Alt Grup). Envanter Numaraları: a: AY.18.99, b: AY.58.02, c: AY.89.02, d: AY.121.02, e: AY.105.02, f: AY.110.05, g: AY.93.02, h: AY.96.02, i: AY.17.04, j: AY.24.04, k: AY.92.04, l: AY.116.04. (Ayanis Kalesi Kazı Arşivi)
- Levha 4: III. Tip Küçük Yaprak Biçimli Demir Ok Uçları (a-c), IV. Tip Kanat Uçları Mahmuzlu ve Saplamalı Demir Ok Uçları (d-f). Envanter Numaraları: a: AY.30.99, b: AY.147.00, c: AY.16.04, d: AY.83.01, e: AY.85.01, f: AY.38.09. (Ayanis Kalesi Kazı Arşivi)
- Levha 5: I. Tip Çift Kanatlı, Mahmuzlu ve Kovanlı Bronz Ok Uçları (a-d), II. Tip Çift Kanatlı, Mahmuzsuz ve Kovanlı Bronz Ok Uçları (e-f), III. Tip Üç Kanatlı, Mahmuzsuz ve Kovanlı Bronz Ok Uçları (g-h). Envanter Numaraları: a: AY.42.05, b: AY.05.09, c: AY.42.07, d: AY.41.07, e: AY.03.09, f: AY.04.09, g: AY.160.00, h: AY.114.04. (Ayanis Kalesi Kazı Arşivi)
- Levha 6: IV. Tip (I. Alt Grup) Kanat Uçları Mahmuzlu, Düz ve Saplamalı Bronz Ok Uçları (a-d), IV. Tip (II. Alt Grup) Kanat Uçları Mahmuzlu, Pencere ve Saplamalı Bronz Ok Uçları (e-f), V. Tip Tek Parça (masif/yekpare) Halinde Olan Bronz Ok Uçları (g). Envanter Numaraları: a: AY.26.00, b: AY.36.00, c: AY.102.02, d: AY.13.04, e: AY.02.00, f: AY.22.00, g: AY.38.11. (Ayanis Kalesi Kazı Arşivi)

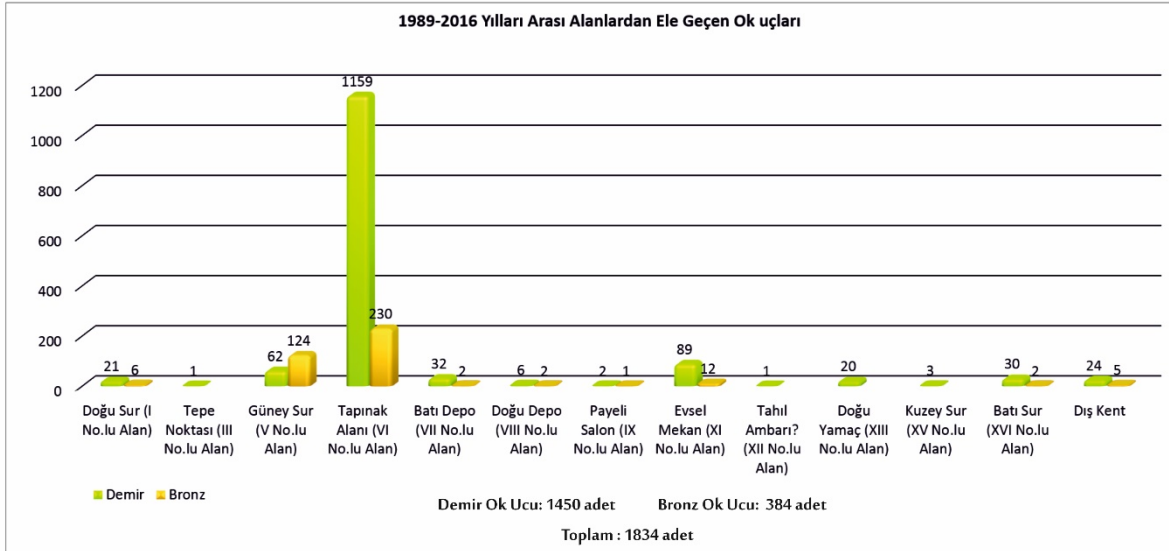
Kaynaklar

- Baştürk 2017: Baştürk, M., B., “Urartu Surlarının Üstyapısı Üzerine Yeni Değerlendirmeler: Ayanis Örneği”, (Baskıda), 2017.
- Batmaz 2003: Batmaz, A., *Urartu Krallığı'nın II. Rusa Dönemi'ndeki Tarihi ve Kültürü*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2003.
- Batmaz 2015: Batmaz, A., “Ayanis Kalesi'ndeki Haldi Tapınağı'nın Depo Odaları”, *Uluslararası Doğu Anadolu Güney Kafkasya Kültürleri Sempozyumu Bildiriler II / International Symposium on East Anatolia South Caucasus Cultures Proceedings II*, İngiltere, 2015, 183-195.
- Çilingiroğlu-Salvini 2001: Çilingiroğlu, A., Salvini, M., *Ayanis I Ten Years' Excavations at Rusahinili Eiduru-kai 1989-1998*, Roma, 2001.
- Çilingiroğlu 2004: Çilingiroğlu, A., “Silah, Tohum, Ateş”, *Anadolu' da Doğdu: 60. Yaşında Fahri Işık' a Armağan / Festschrift für Fahri Isık zum 60 Geburtstag*, Ed. Taner Korkut, İstanbul, 2004, 257-267.

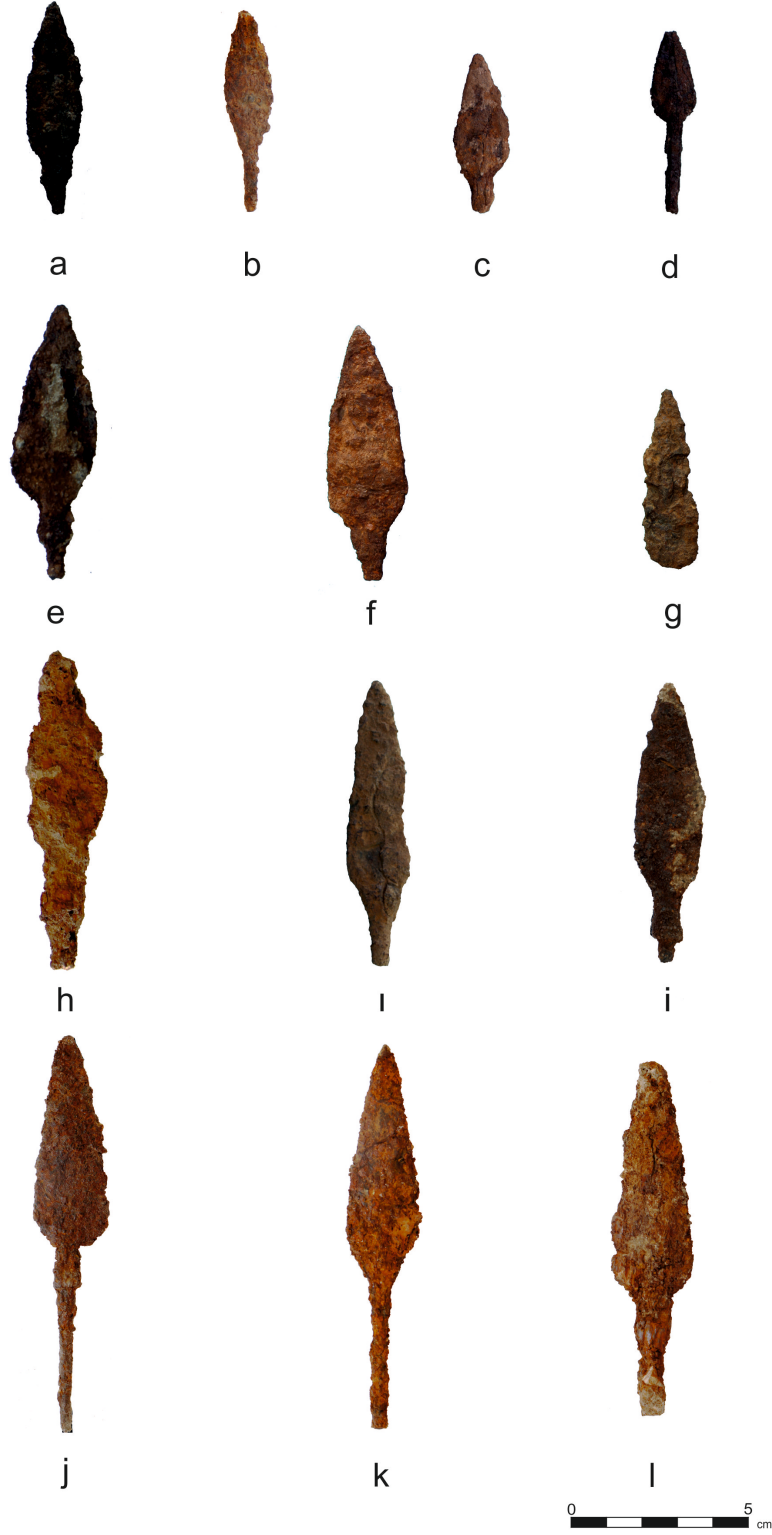
- Çilingiroğlu 2005 a: Çilingiroğlu, A., “Ritual Ceremonies in the Temple Area of Ayanis”, *Anatolian Iron Ages 5: Proceedings of the Fifth Anatolian Iron Ages Colloquium held at Van 6 – 10 August 2001*, 5, London: British Institute of Archaeology at Ankara, 2005 a, 31-37.
- Çilingiroğlu 2005 b: Çilingiroğlu, A., “Bronze Arrowheads of Ayanis (Rusahinili Eiduru-kai): Indicate Ethnic Identity?”, *Anatolian Metal III*, Ed. Ünsal Yalçın, Bochum, 2005 b, 63-66.
- Çilingiroğlu 2006: Çilingiroğlu, A., “Ayanis Kalesi’nde Bulunan Demir Bir Sadak ve Bazı Görüşler” *Hayat Erkanal Armağan Kültürlerin Yansıması*, Ed. Betül Avunç, İstanbul, 2006, 237-240.
- Çilingiroğlu 2008: Çilingiroğlu, A., “Ayanis Kalesi Depo Odaları İle İlgili Bazı Öneriler”, *Muhibbe Darga Armağanı*, Ed. Taner Tarhan-Aksel Tibet-Erkan Konyar, İstanbul, 2008, 187-196.
- Derin-Muscarella 2001: Derin, Z., Muscarella, O. W., “Iron and Bronze Arrows”, *Ayanis I Ten Years’ Excavations at Rusahinili Eiduru-kai 1989-1998*, Ed. Altan Çilingiroğlu-Mirjo Salvini, Roma, 2001, 189-217.
- Faraldi vd. 2013: Faraldi, F., Çilingiroğlu, A., Angelina, E., Riccucci, C., De Caro, T., Batmaz, A., Mezi, A., Caschera, D., Cortese, B., “Micro-chemical and micro-structural investigation of archaeological bronze weapons from the Ayanis fortress (lake Van, Eastern Anatolia, Turkey)”, *Applied Physics A Materials Science & Processing 113*, 2013, 911-921.
- Işıklı-Özdemir 2016: Işıklı, M., Özdemir, M. A., “2014 Yılı Ayanis Kalesi Koruma ve Onarım Çalışmaları”, *37. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt*, Ankara, 2016, 283-294.
- Işıklı vd. 2017: Işıklı, M., Öztürk, G., Parlıtı, U., “Van Ayanis Kalesi 2015 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları”, *38. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 23-27 Mayıs 2016, Edirne, 2017, baskıda.
- Işıklı 2017: Işıklı, M., “Yeniden II. Rusa, Ayanis ve Urartu’nun Sonu”, 2017 (baskıda).
- Karadağ 2014: Karadağ, R., Torgan, E., Akyol, A., A., Çilingiroğlu, A., Dönmez, E., O., “Ayanis Kalesi Arkeolojik Tekstil Örneğinin Tahribatsız ve Mikro Yöntemler ile Analizleri”, *30. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 2014, 103-114.
- Köroğlu 2011: Köroğlu, K., “Urartu: Krallık ve Aşiretler”, *Urartu Doğuda Değişim*, Ed. K. Köroğlu-E. Konyar, İstanbul, 2011, 10-49.
- Kuru 2009: Kuru, A., *Ayanis Kalesi Batı Depo Odaları ve Ele Geçen Buluntuların Dağılımı*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2009.
- Salvini 2001: Salvini, M., “Royal Inscriptions on Bronze Artifacts”, *Ayanis I Ten Years’ Excavations at Rusahinili Eiduru-kai 1989-1998*, Ed. Altan Çilingiroğlu - Mirjo Salvini, Roma, 2001, 271-278.

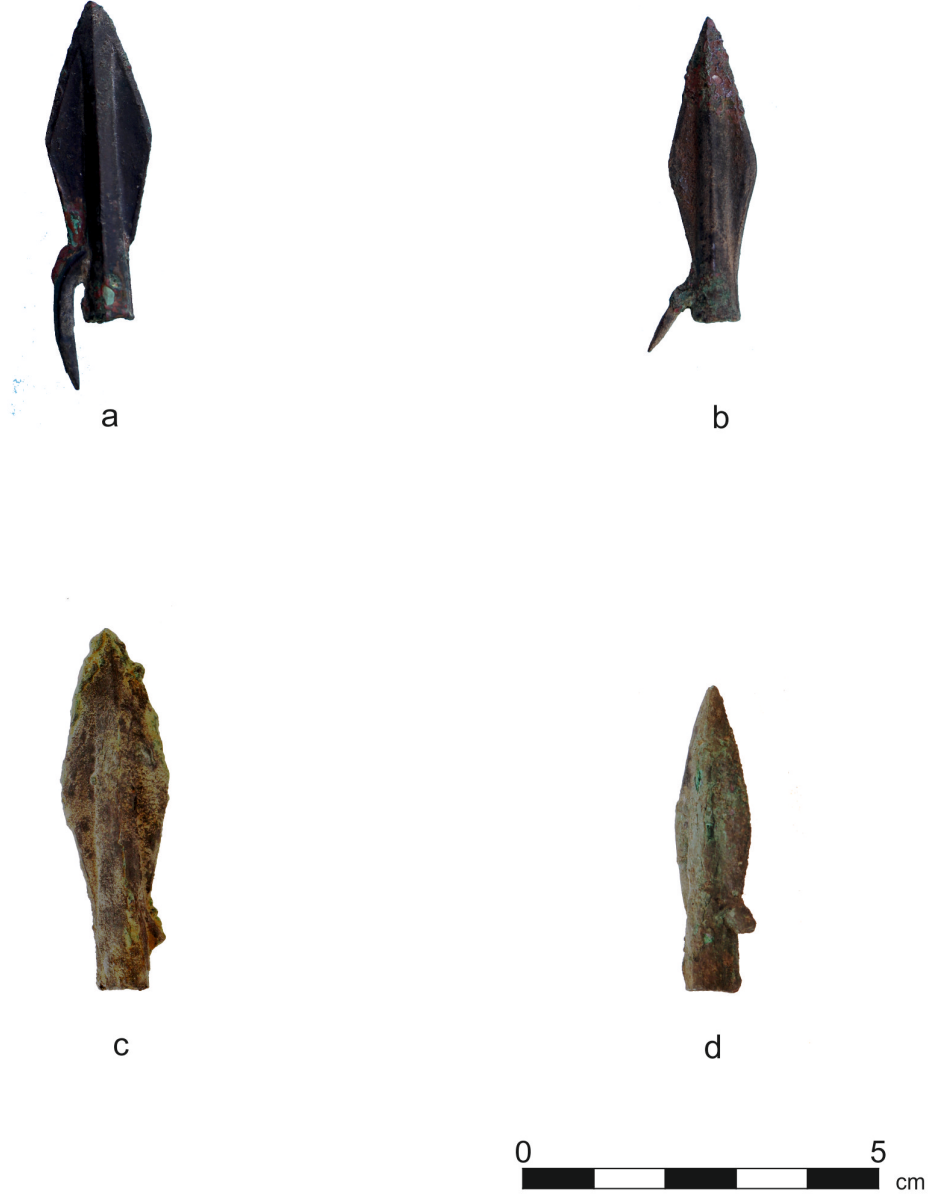
Resim 1. Ayanis Kalesi Kazı Çalışma Alanları (Ayanis Kalesi Kazı Arşivi)

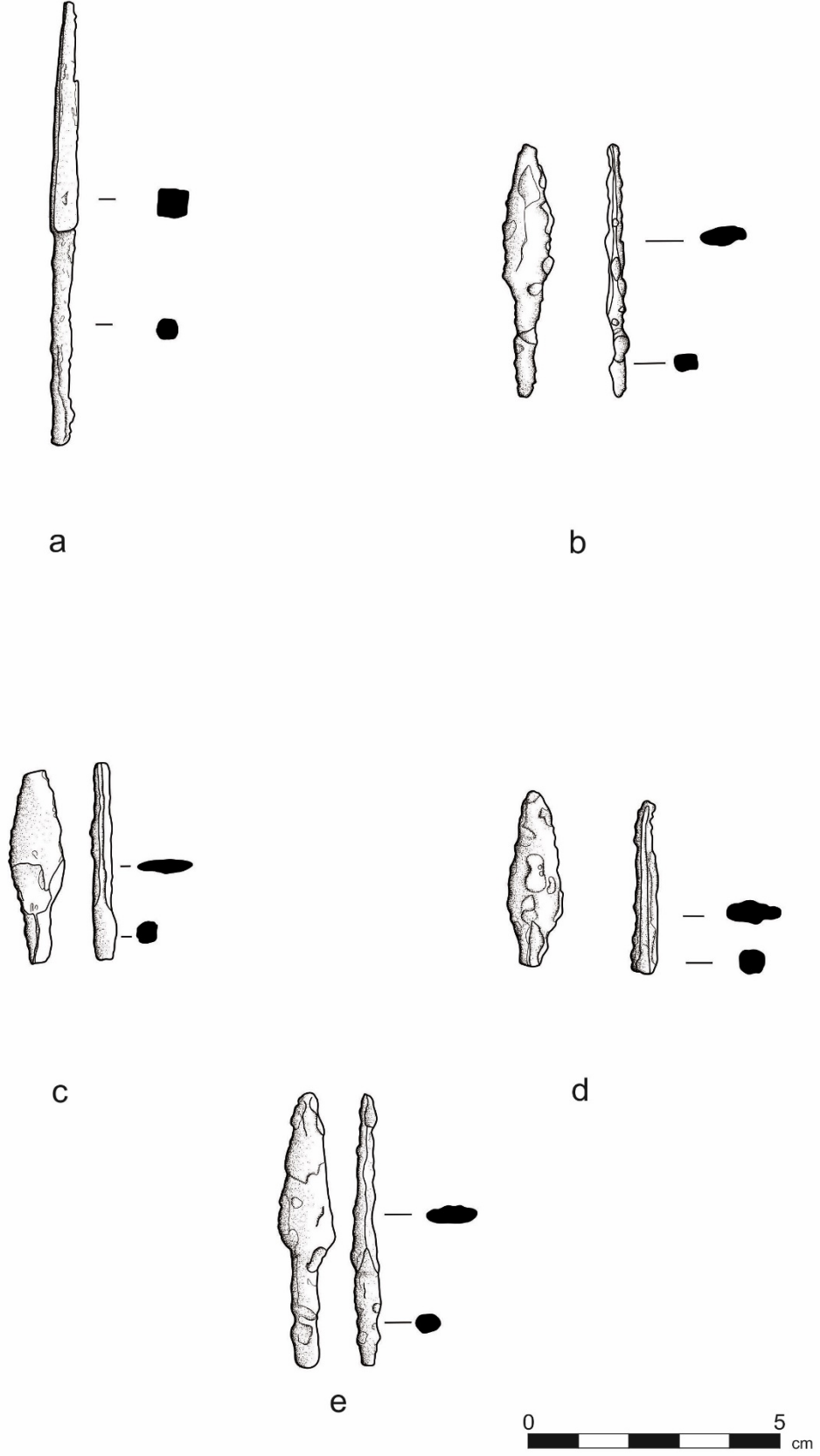
Grafik 1. Ok Uçlarının Mekânsal Dağılımı

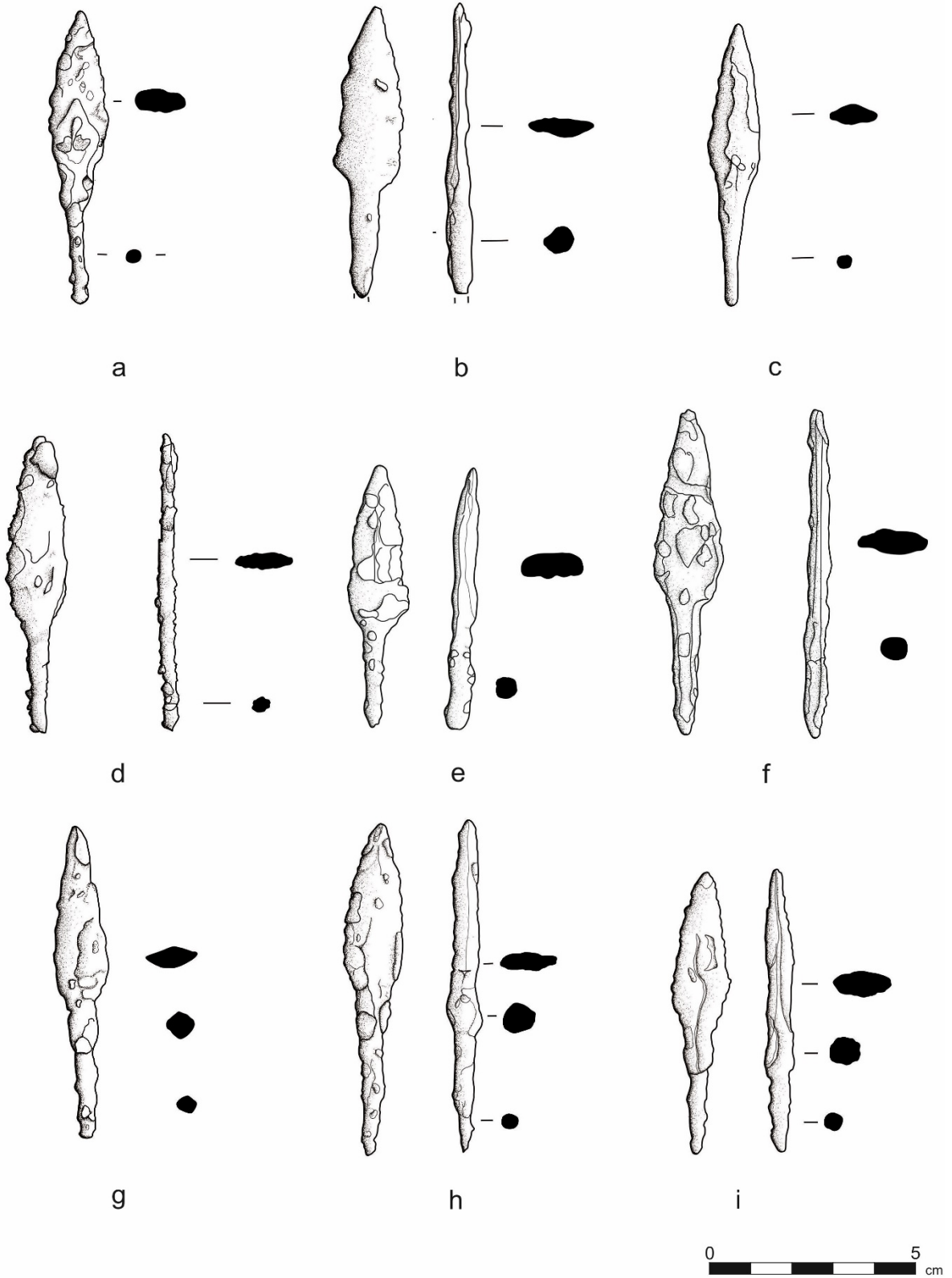
Resim 2. Yeni Dönem kazılarında Ele Geçen Demir Ok Uçları: II. Tip (I. Alt Grup)Yaprak Biçimli Demir Ok Uçları (a-c), II. Tip (II. Alt Grup)Yaprak Biçimli Demir Ok Uçları (e-l), III. Tip Küçük Yaprak Biçimli Demir Ok Ucu (d). Envanter numaraları: a: AYN.16.VI.C.35, b: AYN.15.XV.181, c: AYN.14.VI.02, d: AYN.14.VI.120, e: AYN.16.VI.A.39, f: AYN.14.XV.78, g: AYN.14.VI.96, h: AYN.15.XVI.15, ı: AYN.14.VI.05, i: AYN.16.VI.B.46, j: AYN.15.XV.180, k: AYN.15.XV.182, l: AYN.15.XV.6.

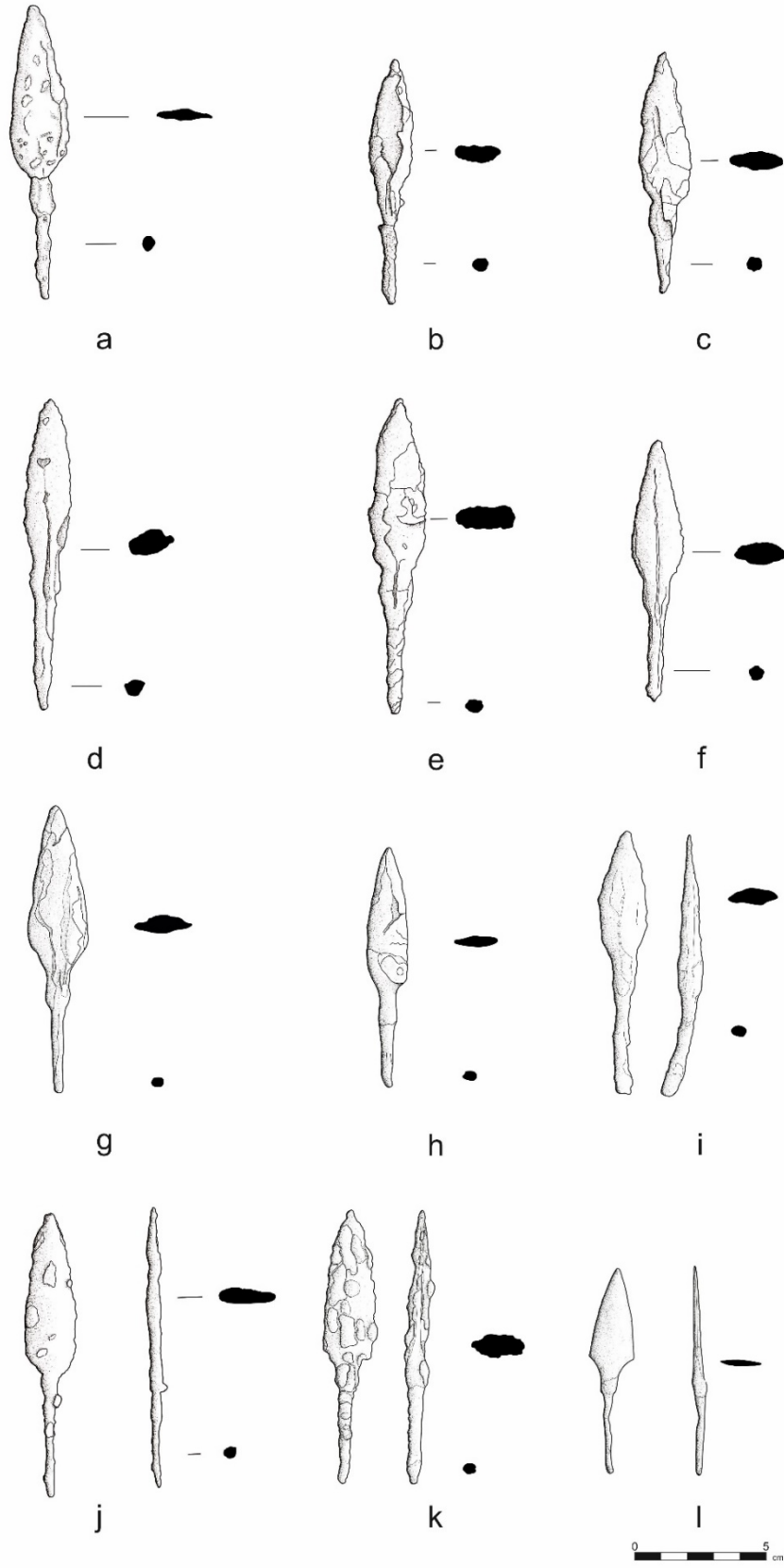
Resim 3. Yeni Dönem kazılarında Ele Geçen Bronz Ok Uçları: I. Tip Çift Kanatlı, Mahmuzlu ve Kovanlı Bronz Ok Uçları. Envanter Numaraları: a: AYN.14.VI.11, b: AYN.14.VI.157, c: AYN.15.XVI.3, d: AYN.15.XVI.13.

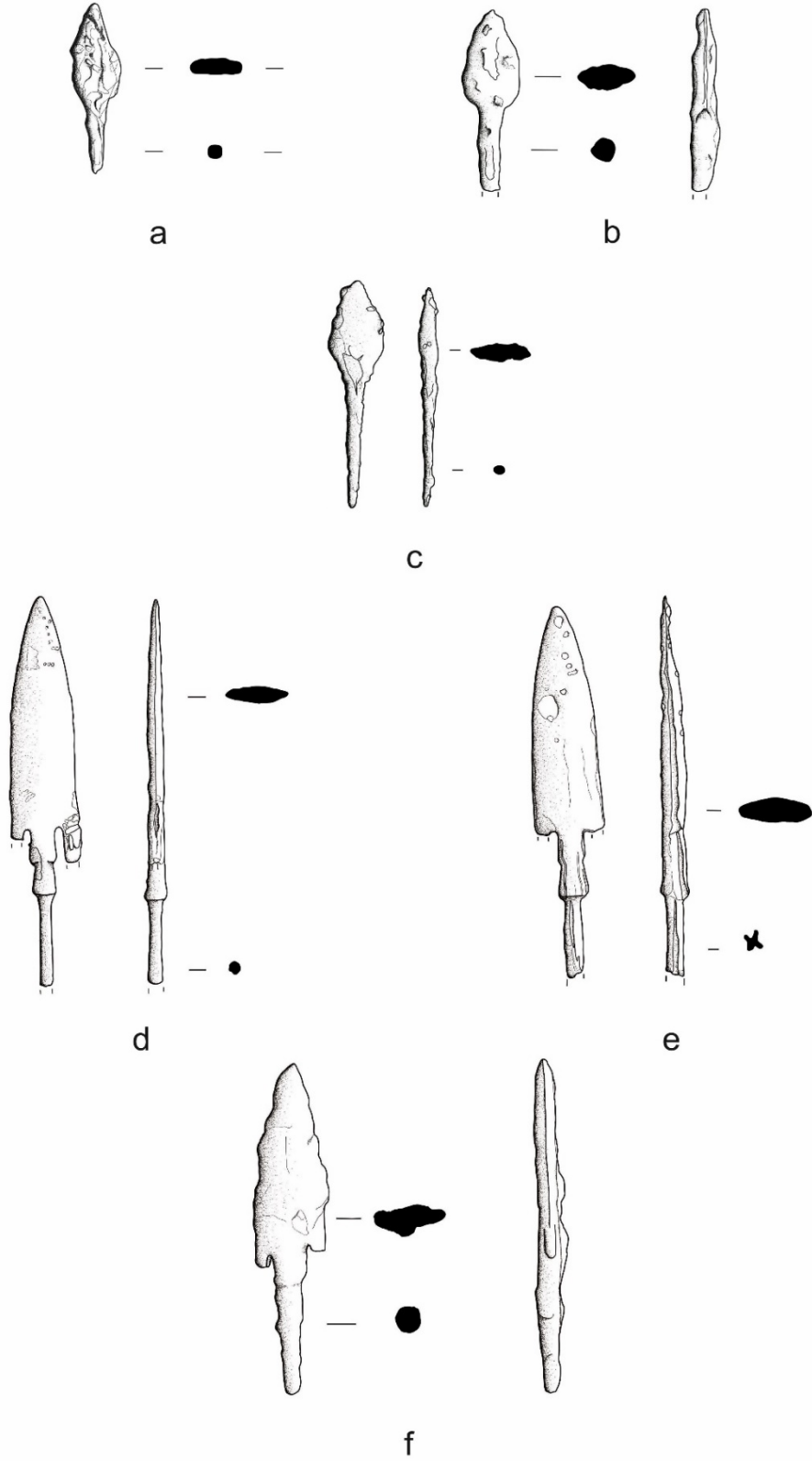
Levha 1. I. Tip Tek Parça (masif/yekpare) Halinde Olan Demir Ok Uçları. Envanter Numaraları: a: AY.120.00, b: AY.37.04, c: AY.04.80, d: AY.04.94, e: AY.73.04.

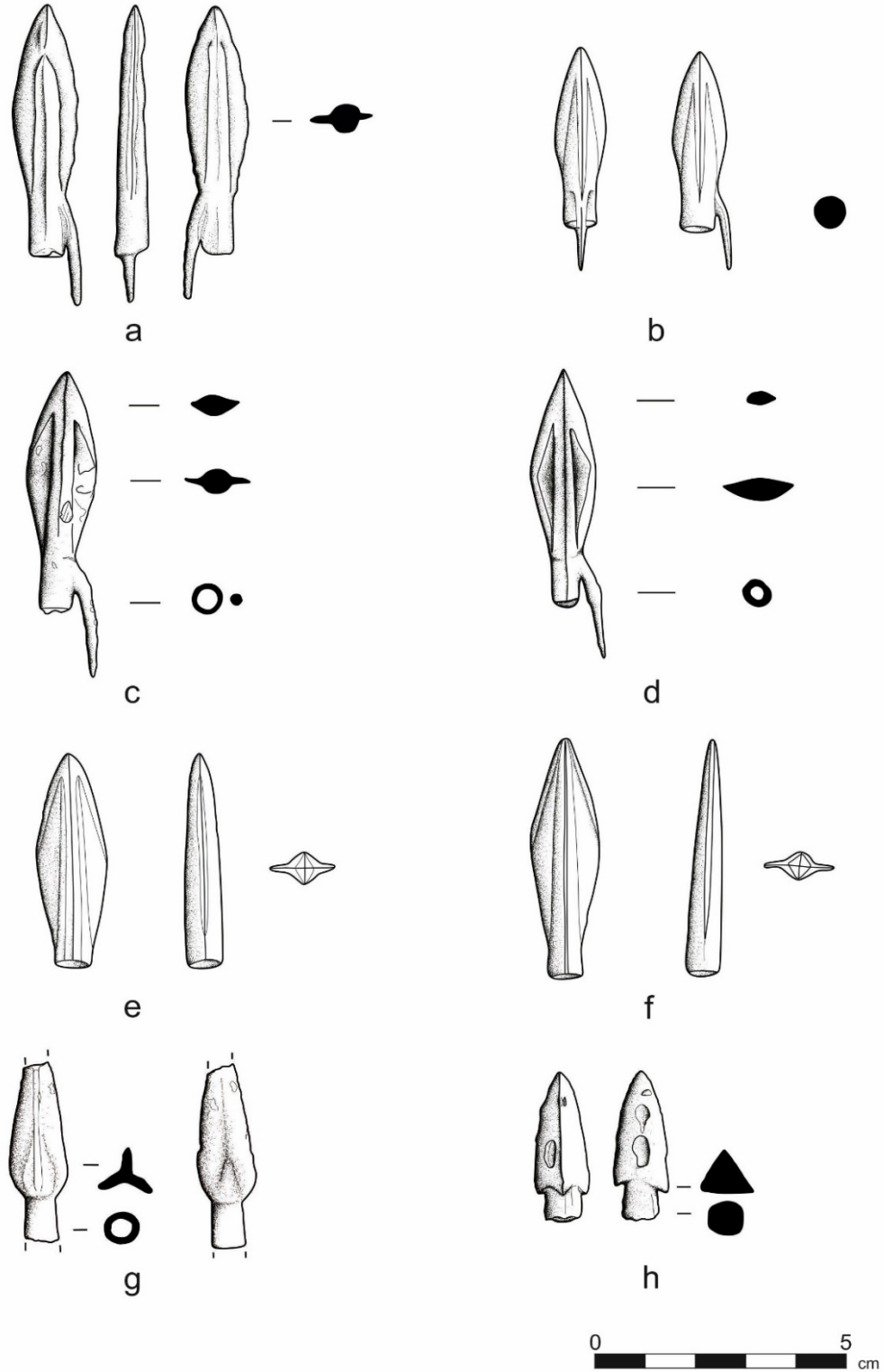
Levha 2. II. Tip Yaprak Biçimli Demir Ok Uçları (I. Alt Grup). Envanter Numaraları: a: AY.12.99, b: AY.69.00, c: AY.92.02, d: AY.20.04, e: AY.42.04, f: AY.75.04, g: AY.10.99, h: AY.105.04, i: AY.127.04.

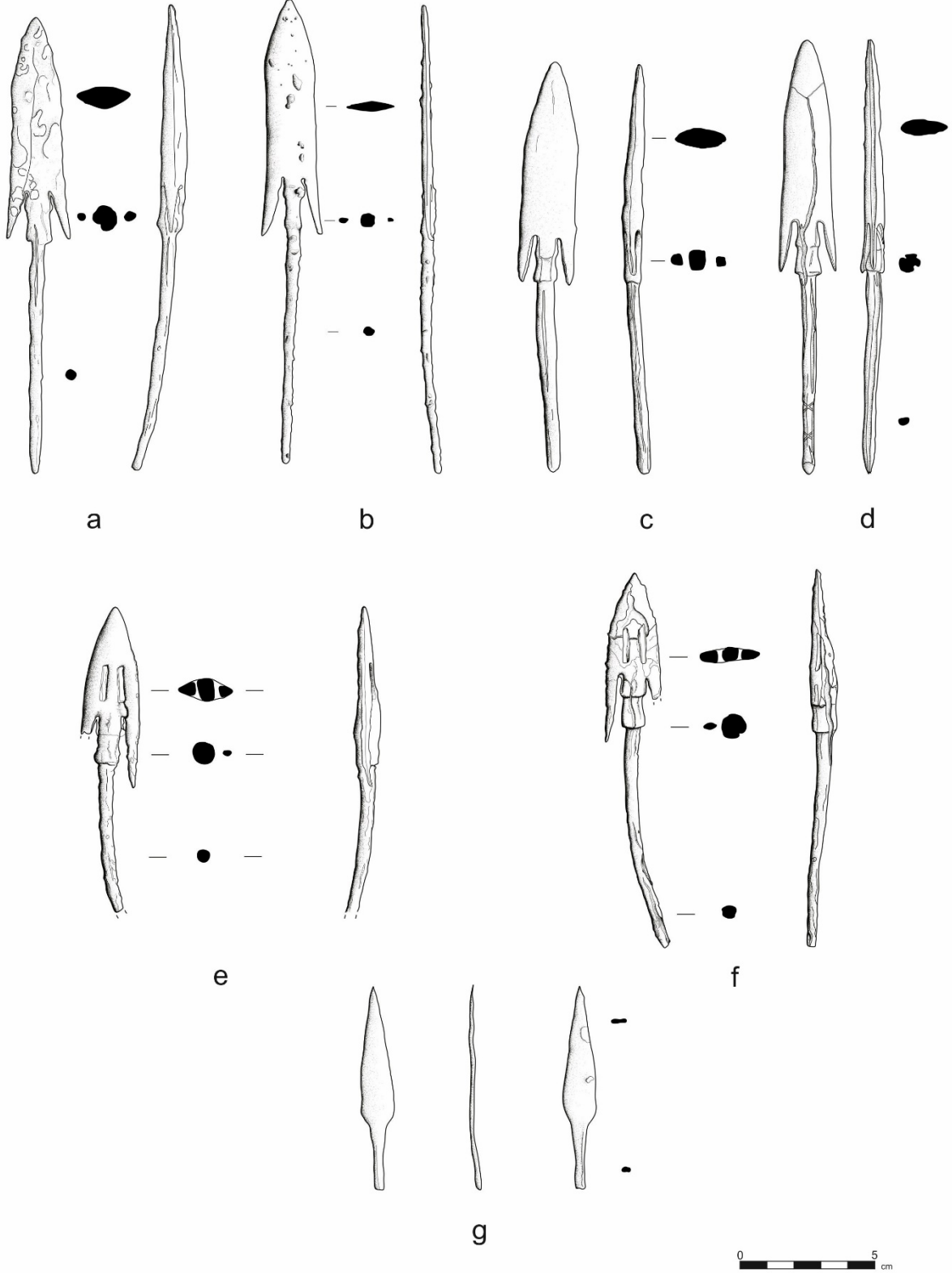
Levha 3. II. Tip Yaprak Biçimli Demir Ok Uçları (II. Alt Grup). Envanter Numaraları: a: AY.18.99, b: AY.58.02, c: AY.89.02, d: AY.121.02, e: AY.105.02, f: AY.110.05, g: AY.93.02, h: AY.96.02, i: AY.17.04, j: AY.24.04, k: AY.92.04, l: AY.116.04.

Levha 4. III. Tip Küçük Yaprak Biçimli Demir Ok Uçları (a-c), IV. Tip Kanat Uçları Mahmuzlu ve Saplamalı Demir Ok Uçları (d-f). Envanter Numaraları: a: AY.30.99, b: AY.147.00, c: AY.16.04, d: AY.83.01, e: AY.85.01, f: AY.38.09.

Levha 5: I. Tip Çift Kanatlı, Mahmuzlu ve Kovanlı Bronz Ok Uçları (a-d), II. Tip Çift Kanatlı, Mahmuzsuz ve Kovanlı Bronz Ok Uçları (e-f), III. Tip Üç Kanatlı, Mahmuzsuz ve Kovanlı Bronz Ok Uçları (g-h). Envanter Numaraları: a: AY.42.05, b: AY.05.09, c: AY.42.07, d: AY.41.07, e: AY.03.09, f: AY.04.09, g: AY.160.00, h: AY.114.04.

Levha 6: IV. Tip (I. Alt Grup) Kanat Uçları Mahmuzlu, Düz ve Saplmalı Bronz Ok Uçları (a-d), IV. Tip (II. Alt Grup) Kanat Uçları Mahmuzlu, Pencere ve Saplmalı Bronz Ok Uçları (e-f), V. Tip Tek Parça (masif/yekpare) Halinde Olan Bronz Ok Uçları (g). Envanter Numaraları: a: AY.26.00, b: AY.36.00, c: AY.102.02, d: AY.13.04, e: AY.02.00, f: AY.22.00, g: AY.38.11.

MASROP E-Dergi'nin 2017 Ciltlerindeki Ok Ucu Çalıştayı Makaleleri

MASROP E-Dergi Cilt 7

- “Ok Uçları Çalıştayı Sözlü ve Poster Bildiri Özetleri (MASROP E-Dergi’de Yayınlanmayan)”,
MASROP E-Dergi Cilt 7 Sayı 8, (2013) 2017
Oral and Poster Presentations Abstracts of Arrowheads Workshop (No Published in MASROP E-Dergi) 7-9
- Yağuzluk, H.,
“Batı Anadolu’da Ok Ucu Bulunan M.Ö. 1. Bin Merkezleri”,
MASROP E-Dergi Cilt 7 Sayı 8, (2013) 2017
Centres in West Anatolia where Arrowheads are unearthed from 1st Millennium B.C. 10-12
- Köseoğlu, F. N.,
“Hellen Dünyasında Ok, Yay ve Okçuluk”,
MASROP E-Dergi Cilt 7 Sayı 8, (2013) 2017
Arrow, Bow and Archery in Hellenic World 13-26
- Baysal, A.,
“Kafamda ‘’UC’’uk Bir Fikir Var: Arkeolojide Teknolojik Açıdan Yaratıcılık”,
MASROP E-Dergi Cilt 7 Sayı 9, (2013) 2017
There’s a ‘pointed’ idea in my head: inventiveness in archaeology from a technological perspective 27-41
- Baykan, C.,
“Kovanlı Ok Uçlarının Koruma ve Onarımında Organik Malzeme Tespiti”,
MASROP E-Dergi Cilt 7 Sayı 9, (2013) 2017
Organic Material Detection at the Conservation of Socketed Arrowheads 42-50

MASROP E-Dergi Cilt 8

- Dardeniz, G.,
“M.Ö. II. ve I. Bin Ok Uçlarında Arkeometrik Bulgular”,
MASROP E-Dergi Cilt 8 Sayı 10, (2014) 2017
Archaeometric Findings at Arrowheads of the Second and First Millennium B.C. 7-17
- Güder, Ü.,
“Orta Çağ Demir Temren Örneklerinin Sertlik Değerleri ve Sertleştirme Yöntemleri”,
MASROP E-Dergi Cilt 8 Sayı 10, (2014) 2017
Hardness Values and Hardening Techniques of Medieval Arrowheads 18-25
- Aslaner, O. D.,
“Yukarı Dicle Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem Fırlatma Uçlarının Deneysel Çalışması”,
MASROP E-Dergi Cilt 8 Sayı 11, (2014) 2017
An Experimental Study on Pre-Pottery Projectile Points in Upper Tigris Basin 26-45
- Özdemir, M. A. - Işıklı M.,
“Van Ayanis Kalesinden Ele Geçen Ok Uçları Üzerine Genel Bir Değerlendirme”,
MASROP E-Dergi Cilt 8 Sayı 11, (2014) 2017
A General Evaluation On The Arrow-Heads Discovered At Ayanis Castle in Van 46-62

MASROP E-Dergi Cilt 9

- Yalçıklı, D.,
“Demir Çağı’nda Batı Anadolu’dan Tunç Ok Uçları: Üretim Tekniklerindeki Değişim”,
MASROP E-Dergi Cilt 9 Sayı 12, (2015) 2017
Bronze Arrowheads from Western Anatolia in The Iron Age: Changes in Their Production Technique 7-17
- Baykan, D.,
“Nif Dağı Kazısı Karamattepe ve Ballicaoluk’ta Bulunan Ok Uçları”
MASROP E-Dergi Cilt 9 Sayı 12, (2015) 2017
Arrowheads Found at Nif Mountain Karamattepe and Ballicaoluk Excavations 18-40
- Zunal, O.,
“Klaros’ta Bulunan Ok Uçları”,
MASROP E-Dergi Cilt 9 Sayı 13, (2015) 2017
Arrowheads from Klaros 41-53
- Arslan, B. - Aybek, S. - Durak, E.,
“Metropolis’te Bulunan Ok Uçları”,
MASROP E-Dergi Cilt 9 Sayı 13, (2015) 2017
Arrowheads From Metropolis 54-73

MASROP E-Dergi Cilt 10

- Baykan, D.,
“Alliano’da Bulunan Ok Uçları”,
MASROP E-Dergi Cilt 10 Sayı 14, (2016) 2017
Arrowheads Uncovered at Alliano 7-21
- Türktüzün, M. - Oransay, A. - Ünan, S.
“Kütahya Müzesi Müdürlüğü Kurtarma Kazılarında Ele Geçen Ok Uçları”,
MASROP E-Dergi Cilt 10 Sayı 14, (2016) 2017
Arrowheads Uncovered at Kütahya Museums Excavations 22-34
- Yavaş, A.,
“Samsat Höyük Ortaçağ Temrenleri Konusunda İlk Tespitler”,
MASROP E-Dergi Cilt 10 Sayı 15, (2016) 2017
First Detections of Medieval Arrowheads from Samsat Mound 35-53
- Baykan, D.,
“Nif Dağı Başpınar Kazılarında Ele Geçen Ok Uçları”,
MASROP E-Dergi Cilt 10 Sayı 15, (2016) 2017
Arrowheads Found at Nif Mountain Başpınar Excavations 54-62

MASROP E-Dergi Cilt 11

- Aygör, E.,
“Konya Gevale Kalesi Kazılarında Bulunan Ok Uçlarının Değerlendirilmesi”,
MASROP E-Dergi Cilt 11 Sayı 16, 2017
Evaluation of Arrowheads Uncovered in Konya Gevale Castle Excavations 7-24
- Oktay Çerezci, J. Ö.,
“Göktürk Devri Ok Uçları”,
MASROP E-Dergi Cilt 11 Sayı 16, 2017
Arrowheads of Gokturk Period 25-44

- Novrozlu, A.,
“Kafkasya’da Bulunmuş Bronz Çağı Ok Uçları ve Yakın Doğu’daki Paralelleri”,
MASROP E-Dergi Cilt 11 Sayı 16, 2017
Caucasian Arrowheads and Their Near Eastern Parallels in the Bronze Age 45-56
- Atik, N.
“Heraion Teikhos Kazılarında Bulunan Ok Uçları”,
MASROP E-Dergi Cilt 11 Sayı 16, 2017
Arrowheads Found During Excavations in Heraion Teikhos 57-76

MASROP E-Dergi

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi

Cilt 7-11 2017 Hakemleri

Prof. Dr. Nuran Şahin (*Ege Ü. emekli*)

Prof. Dr. Elif Tül Tulunay (*İstanbul Ü. emekli*)

Doç. Dr. Daniş Baykan (*Trakya Ü.*)

Doç. Dr. Sedef Çokay Kepçe (*İstanbul Ü.*)

Doç. Dr. Lale Doğer (*Ege Ü.*)

Doç. Dr. Necmi Karul (*İstanbul Ü.*)

Doç. Dr. Ahmet Yaraş (*Trakya Ü.*)

Doç. Dr. Gülgün Yılmaz (*Trakya Ü.*)

Dr. Çiler Altınbilek Algül (*İstanbul Ü.*)

Dr. Emma Louise Baysal (*Trakya Ü.*)

Dr. Fatma Banu Çakan (*İstanbul Ü.*)

Dr. Cevdet Merih Erek (*Gazi Ü.*)

Dr. Kenan Eren (*Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.*)

Dr. Melda Ermiş (*İstanbul Ü.*)

Dr. İlkan Hasdağlı (*Trakya Ü.*)

Dr. Murat Özgen (*Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.*)

Dr. Aşkim Özdizbay (*İstanbul Ü.*)

Dr. Müjde Peker (*İstanbul Ü.*)

Dr. Hasan Peker (*İstanbul Ü.*)

Dr. Işık Şahin (*Trakya Ü.*)

Dr. Fuat Yılmaz (*Trakya Ü.*)

Dr. Aslihan Yurtsever Beyazıt (*İstanbul Ü.*)

Dr. Melike Zeren Hasdağlı (*Uşak Ü.*)

Öğr. Gör. Ceren Baykan (*Trakya Ü.*)